

**ГЭР БҮЛИЙН ХАРИЛЦААНЫ ЭРХ ЗҮЙН
ЗОХИЦУУЛАЛТЫН ЗАРИМ АСУУДАЛ:
БУСАД ОРНУУДЫН ТУРШЛАГА**

(Харьцуулсан судалгаа)

*Д.Аюуш, О.Нарантуяа,
Д.Амаржаргал (Ph.D), Б.Батцэцэг*

АГУУЛГА

УДИРТГАЛ

СУДАЛГААНЫ ХУРААНГУЙ ХЭСЭГ

СУДАЛГААНЫ ДЭЛГЭРЭНГҮЙ ХЭСЭГ

**НЭГ. ГЭР БҮЛИЙН ТАЛААРХ ОЛОН УЛСЫН БАРИМТ БИЧИГ БОЛОН МОНГОЛ
УЛС ДАХЬ НӨХЦӨЛ БАЙДАЛ**

- Гэр бүлийн талаарх олон улсын баримт бичиг
- Монгол Улс дахь гэр бүлийн харилцааны тулгамдсан асуудлууд

ХОЁР. БУСАД ОРНУУДЫН ТУРШЛАГА, ЭРХ ЗҮЙН ЗОХИЦУУЛАЛТ

ЭСТОНИ УЛС

- Төрийн байгууллагын тогтолцоо, эрх зүйн зохицуулалт
- Хүүхдийн тэтгэлгийн асуудлыг төрөөс хэрхэн зохицуулдаг талаар
- Гадаадын иргэн, харьяалалгүй хүнтэй гэр бүл болох харилцааны талаар

ИХ БРИТАНИ УЛС

- Төрийн байгууллагын тогтолцоо, эрх зүйн зохицуулалт
- Хүүхдийн тэтгэлгийн асуудлыг төрөөс хэрхэн зохицуулдаг талаар
- Гадаадын иргэн, харьяалалгүй хүнтэй гэр бүл болох харилцааны талаар

ФИЛИППИН

- Төрийн байгууллагын тогтолцоо, эрх зүйн зохицуулалт
- Хүүхдийн тэтгэлгийн асуудлыг төрөөс хэрхэн зохицуулдаг талаар
- Гадаадын иргэн, харьяалалгүй хүнтэй гэр бүл болох харилцааны талаар

БНСУ

- Төрийн байгууллагын тогтолцоо, эрх зүйн зохицуулалт
- Хүүхдийн тэтгэлгийн асуудлыг төрөөс хэрхэн зохицуулдаг талаар
- Гадаадын иргэн, харьяалалгүй хүнтэй гэр бүл болох харилцааны талаар

АВСТРАЛИ УЛС

- Төрийн байгууллагын тогтолцоо, эрх зүйн зохицуулалт
- Хүүхдийн тэтгэлгийн асуудлыг төрөөс хэрхэн зохицуулдаг талаар
- Гадаадын иргэн, харьяалалгүй хүнтэй гэр бүл болох харилцааны талаар

ОХУ

- Төрийн байгууллагын тогтолцоо, эрх зүйн зохицуулалт
- Хүүхдийн тэтгэлгийн асуудлыг төрөөс хэрхэн зохицуулдаг талаар
- Гадаадын иргэн, харьяалалгүй хүнтэй гэр бүл болох харилцааны талаар

АШИГЛАСАН МАТЕРИАЛ

УДИРТГАЛ

Энэхүү “Гэр бүлийн харилцааны эрх зүйн зохицуулалтын зарим асуудал: бусад орнуудын туршлага” сэдэвт харьцуулсан судалгааны ажлыг 3 асуудлын хүрээнд судлав. Үүнд:

1. Гэр бүлийн асуудлыг зохицуулах төрийн байгууллагын тогтолцоо
2. Хүүхдийн тэтгэлгийн асуудлыг зохицуулахад төрийн оролцоо
3. Гадаадын иргэн, харьяалалгүй хүнтэй гэр бүл болох харилцааны талаар бусад орны туршлага

Судалгааны хамрах хүрээ: Судалгаанд дэлхийн улс орнуудад дээр дурьдагдсан асуудлуудаар төрийн байгууллагын тогтолцоо, эрх зүйн зохицуулалтыг хэрхэн хийдэг талаар судлав. Судалгааны хүрээнд зарим орнуудын туршлага, Нэгдсэн Үндэстний Байгууллага (НҮБ-UN), Олон улсын хувийн эрх зүйн Гаагийн хурал (ОУШ-ICJ) зэрэг олон улсын байгууллагаас гаргасан пакт, конвенцыг оруулав.

Судалгаанд Эстони, Англи, Орос, Филиппин, Солонгос, Австрали зэрэг улсуудыг сонгон Монгол Улсын нөхцөл байдалтай харьцуулан судалсан болно.

Судалгааны ажил хоёр бүлэгтэй бөгөөд Нэгдүгээр бүлэгт: гэр бүлийн талаарх олон улсын баримт бичиг (НҮБ болон Гаагийн шүүхээс гаргасан гэр бүлийн болон иргэний эрхийн олон улсын пакт, гэрлэлт болон эмэгтэйчүүд, хүүхдийн тухай конвенцууд) болон Монгол улсын нөхцөл байдлын талаар, Хоёрдугаар бүлэгт: судалгаанд авагдсан орнуудын төрийн байгууллагын тогтолцоо, хүүхдийн тэтгэлгийн асуудлыг зохицуулахад төрийн оролцоо, гадаадын иргэн, харьяалалгүй хүнтэй гэр бүл болох харилцааны талаар харьцуулан судлав.

Түлхүүр үг: Гэр бүлийн бодлого, гэр бүлийн эрх зүй, гэрлэлт, хүүхдийн эрх, хүүхдийн тэтгэлэг

Keywords: *Family policies, family act, family law, marriage, children's rights, alimony*

СУДАЛГААНЫ ХУРААНГУЙ

Гэр бүлийн талаарх дээрх асуудлуудыг олон улсын баримт бичигт тусгасан байдал: Олон улсын хэмжээнд гэр бүлийн эрх зүйн гэрлэлт, гэрлэгчдийн хоорондын харилцаа, гэрлэлт цуцлах, эцэг, эх, хүүхдийн эрх, үүрэг, хүүхэд үрчлэлт, асрамж хамгаалалтай холбогдсон харилцаанд зөрчилдөөний хэм хэмжээ³¹⁵-г голлон хэрэглэдэг байна.³¹⁶

Гэр бүлийн асуудлын талаар түүний дотор гэрлэлт (гадаадын болон харьяалалгүй иргэнтэй гэр бүл болох), хүүхдийн эрх, хүүхдийн тэтгэлэгтэй холбоотой олон улсын гэрээ, түүнтэй адилтгах дараах баримт бичгүүд байна. Үүнд:

- Иргэний болон улс төрийн эрхийн тухай олон улсын пакт
- Эдийн засаг, нийгэм соёлын эрхийн тухай” олон улсын пакт
- Эмэгтэйчүүдийг алагчилах бүх хэлбэрийг устгах тухай конвенц
- Хүүхдийн эрхийн тухай конвенц
- Хүүхдийг хамгаалах болон улс хооронд үрчлэх асуудлаар хамтран ажиллах тухай конвенц
- Сайн дурын үндсэн дээр гэрлэх, гэрлэх насны доод хязгаар болон гэрлэлтийг бүртгэх тухай конвенц
- Хүүхдийг асран хамгаалах үүрэгт хэрэглэгдэх эрх зүйн тухай конвенц... зэрэг.

Эдгээр баримт бичгүүдийн холбогдох заалтыг судалгааны хэсэгт дэлгэрэнгүй оруулсан бөгөөд эдгээр нь гэрлэлтийн нас, гэрлэлтийн эрх чөлөөт байдал, хүүхэд-эмэгтэйчүүдийн эрхийг хамгаалах, хүүхдийг асрах хамгаалах, тэтгэх талаар олон улсын баримт бичгүүд юм.

Монгол Улс дахь гэр бүлийн нөхцөл байдал: Монгол Улсад Гэр бүлийн тухай хууль 1999 онд батлагдсанаас хойш тус хуульд нийт 6 удаа нэмэлт, өөрчлөлт оруулсан боловч эдгээр нь гэр бүлийн харилцаанд тулгамдаад байгаа асуудлыг шийдвэрлэхэд чиглэсэн гэхээс илүүтэй салбарын харилцааг зохицуулсан бусад хуулийн шинэчлэлийг дагалдан хийгдсэн байна.³¹⁷ Үүнээс гадна Монгол Улсын төрөөс гэр бүлийн хөгжлийн талаар баримтлах бодлого /2003 он/, Төрөөс хүн амын хөгжлийн талаар баримтлах бодлого /2016 он/, Гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх тухай хууль /2016 он/ тус тус шинэчлэгдэн батлагдсан байна.

Сүүлийн жилүүдэд өрх гэр бүлийн хэв маягт өөрчлөлт орж нийлмэл, дан,

³¹⁵ Зөрчилдөөний хэм хэмжээний агуулга нь тухайн зөрчилдөөнийхэм хэмжээ хэрэглэгдэх эрх зүйн харилцааг зааж өгдөг байна. Харин зөрчилдөөний холбоос гэдэг нь тухайн харилцааг ямар эрх зүйгээр зохицуулах ёстойг заадаг. Тухайлбал “өв залгамжлах харилцааг өвлүүлэгч хамгийн сүүлд нь нутагдэвсгэр дээр нь амьдран сууж байсан улсын хуулиар зохицуулна” гэж Монгол Улсын Иргэний хуулийн 436.1-т заасан байна. Энэ заалтын хувьд зөрчилдөөний хэм хэмжээний агуулга нь өв залгамжлалын харилцаа, харин холбоос нь өвзалгамжлагчийн хамгийн сүүлд байнга амьдарч байсан газрын хуулийг заасан хэсэг болно. Холбоосын хувьд зөрчилдөөний хэм хэмжээ нь нэг талт болон хоёр талт гэж ангилагдана. Нэг талт зөрчилдөөний хэм хэмжээ гэдэг нь зөвхөн өөрийн орны хуулийг хэрэглэхийг заасан байдаг бол хоёр талт гэдэг нь тухайн улсын болон гадаадын хуулийг аль нэгийг нь сонгож хэрэглэх боломжтой зөрчилдөөний хэм хэмжээг хэлдэг. – Э.Байгаль, Шинэ толь №36, 2001

³¹⁶ Гэр бүлийн эрх зүй, онол, бодлого, сорил, нэр томьёо, А.Дугармаа, Улаанбаатар, 2016 он

³¹⁷ Гэр бүлийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийн танилцуулга

өрөөсгөл, дахин гэрлэсэн, дагавар хүүхэдтэй, хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэнтэй, улс дамнасан, олон соёлт, ижил хүйстэн, хамтран амьдрах, бүлгээр амьдрах зэрэг гэр бүлийн хэлбэрүүд бий болсны дүнд гэр бүлийн өмнө санхүүгийн, сэтгэл зүйн, эрүүл мэндийн, боловсролын, харилцааны асуудлууд тулгамдаж гэр бүлийн хүчирхийлэл, гэр бүл салалт зэрэг сөрөг үр дагаврууд нэмэгдэж байна.

Хүүхдийн тэтгэлгийн асуудал нь Монгол Улсын Гэр бүлийн тухай хуульд зааснаар эцэг эх нь насанд хүрээгүй болон насанд хүрсэн боловч хөдөлмөрийн чадваргүй хүүхдээ тэжээн тэтгэх үүрэгтэй. Энэхүү үүргээ эцэг, эх нь харилцан тохиролцож гэрээ байгуулан шийдвэрлэж болохоор хуульд заажээ. Хэрэв тэтгэлгийн хэмжээг харилцан тохиролцоогүй, тохиролцоонд хүрч чадаагүй, гэрээ байгуулаагүй тохиолдолд тэтгэлгийн хэмжээг шүүхээс тогтоож, шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх газраас гүйцэтгэлийг нь хангуулж байна. Гэвч хүүхдийн тэтгэлгийн гүйцэтгэл тал хувь огт төлөгддөггүй байна.

Гадаадын иргэн болон харьяалалгүй хүнтэй гэр бүл болох асуудлыг манай улсад хуульд төдийлөн нарийн тусгаагүй байгаа бөгөөд практикт гадаадын иргэн, харьяалалгүй хүнтэй гэрлэх, гэрлэлт цуцлах, гадаадын гэр бүл, иргэнд хүүхэд үрчлэлттэй холбоотой асуудлууд гарч ирсээр байна.

Зарим орны туршлага, эрх зүйн зохицуулалт: Судалгаанд авагдсан орнууд гэр бүлийн асуудлыг гэр бүлийн тусдаа хуулиар зохицуулдаг бөгөөд Англи, Филиппин, Солонгос улсууд тусдаа Хүүхэд үрчлэх хууль, үр хөндөлтийн хууль, ганц бие эцэг эхийн хууль, Гэр бүлийн эрүүл зан үйлийг бий болгох, дэмжих тухай хууль, Хүүхдийн мөнгөн тэтгэмжийг хэрэгжилтийг дэмжих тухай хууль, Олон соёлт гэр бүлийн дэмжих тухай хууль, гэрлэлт зуучлалыг зохицуулах тухай хууль зэргээр асуудлуудыг илүү нарийвчлан тусдаа хуульчилсан байна. Үүнээс Солонгос улсын Олон соёлт гэр бүлийн бодлого нь гэр бүлийн олон улсын бодлогод шинээр гарч буй хандлага байна. Мөн Эстони улсад Хамтын амьдралын тухай хуулиар гэрлэх хүсэл зориггүй (гетеросексуал), эсхүл гэрлэх боломжгүй (ижил хүйстэн хосууд) хамтын амьдралтай хүмүүсийн гэр бүлийн шинжтэй харилцааг зохицуулж, тэдэнд зохих эрх зүйн хамгаалалтыг бий болгож байна.

Хүүхдийн тэтгэлгийн асуудлыг улс орнууд хүүхдийн асуудал хариуцсан байгууллагаас эсхүл шүүхийн журмаар шийдүүлдэг байна. ОХУ-д гэр бүл цуцлалтын дараа үйлчилдэг тусдаа журам (алимент олгох журам) хэрэгжүүлдэг бол Англид Child Maintenance Service, Австралид Child Support Agency, Солонгост Хүүхдийн мөнгөн тэтгэмжийн гүйцэтгэлийн хороо зэрэг байгууллагаас хүүхдийн тэтгэлгийг тогтоодог байна. Харин Эстони, Филиппин улсад шүүхээр шийдүүлэх журамтай байдаг байна.

Гадаадын иргэн, харьяалалгүй хүнтэй гэр бүл болох асуудлыг судалгаанд авагдсан улсуудаас Эстони, Филиппин, Орос, Австрали зэрэг нь гэр бүлийн хуулиараа зохицуулсан байдаг бол Англи, Солонгос улсууд тусдаа хууль гаргасан байна. Үүнээс Солонгос улсын “Гадаадын иргэнтэй гэр бүл болсон хүмүүсийг дэмжих хүрээнд олон соёлт гэр бүлийг дэмжих тухай хууль”-ийг 2011 онд баталсан. Энэ хуульд зааснаар олон соёлт гэр бүл гэж:

- Цагаач иргэдээс бүрдсэн гэр бүл ба Харьяатын тухай хуулийн дагуу Солонгос Улсын иргэншилтэй болсон хүн;
- Харьяатын тухай хуульд заасны дагуу Солонгос иргэншилтэй болсон хүн болон Солонгос иргэншилтэй болсон хүмүүсээс бүрдсэн гэр бүлийг хэлнэ гэжээ.

Тус улсад олон соёлт гэр бүлийн тоо нэмэгдэж байгаа тул төрөөс тэдэнд чиглэсэн арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэх чиг үүргийг Жендэрийн тэгш байдал, гэр бүлийн яам хариуцан хэрэгжүүлдэг. Энэ хүрээнд тус яамны сайд олон соёлт гэр бүлийг дэмжих бодлогын үндсэн төлөвлөгөөг таван жил тутам батлан хэрэгжүүлдэг байна.

Олон соёлт гэр бүлийн амьдралын чанарыг сайжруулах, тэдэнтэй холбоотой асуудлыг хэлэлцэх, зохицуулах чиг үүрэг бүхий “Олон соёлт гэр бүлийн бодлогын хороо” ажиллах бөгөөд Ерөнхий сайдын харьяанд ажиллана. Хороо нь дарга, 20 гишүүнээс бүрдэх бөгөөд дарга нь Ерөнхий сайд байна. Хороо нь дараах чиг үүргийг хэрэгжүүлнэ. Үүнд:

- Олон соёлт гэр бүлийг дэмжих бодлогын үндсэн төлөвлөгөөг батлуулах, сурталчлахтай холбоотой асуудал;
- Төлөвлөгөөний хэрэгжилтийг шалгах, үнэлэхтэй холбоотой асуудал;
- Олон соёлт гэр бүлтэй холбоотой судалгаа, дүн шинжилгээ хийх асуудал;
- Олон соёлт гэр бүлийг дэмжихтэй холбоотой хэрэгжүүлж буй төслүүдийн уялдаа холбоо, хамтын ажиллагаатай холбоотой асуудал;
- Олон соёлт гэр бүлтэй холбоотой бусад орнуудын хамтын ажиллагаатай холбоотой асуудал;
- Олон соёлт гэр бүлийн нийгмийн интеграчлал гэх мэт.

Хүснэгт 1. Судалгаанд хамрагдсан орнуудын гэр бүлийн харилцааны зарим зохицуулалт

Улс/ Асуудал	Төрийн байгууллагын тогтолцоо, эрх зүйн зохицуулалт	Хүүхдийн тэтгэлгийн асуудлыг төрөөс хэрхэн зохицуулдаг талаар	Гадаадын иргэн, харьяалалгүй хүнтэй гэр бүл болох харилцааг зохицуулж буй талаар
Эстони	Гэр бүлийн тухай, Хүүхэд хамгааллын тухай, Гэр бүлийн тэтгэмжийн тухай, Нийгмийн халамжийн тухай хуулиар зохицуулдаг. Нийгмийн хамгааллын яам (Ministry of Social Affairs), Дотоод хэргийн яам (Ministry of Interior) буюу төрийн захиргааны төв байгууллагууд, Нийгмийн даатгалын зөвлөл (Social Insurance Board), Хүүхэд хамгааллын зөвлөл (Child Protection Council), орон нутгийн засаг захиргааны байгууллагууд байна.	Хүүхдийн тэтгэлгийн асуудлыг заавал шүүхээр шийдвэрлүүлэх журамтай бөгөөд шүүх тэтгэлгийн хэмжээг Засгийн газраас тогтоосон хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээгээр тогтоохдоо тогтмол, эсхүл сар бүрийн хэрэгцээний ялгамжтай байдлыг харгалзан хувьсах байдлаар тогтооно. Тэтгэлэг төлөгч нь хүүхдийн тэтгэлгийг хуанлийн сар бүрийн эхэнд төлөх үүргийг хуулиар хүлээсэн боловч шүүхийн шийдвэрээр мөнгөн бус өөр хэлбэрээр тэтгэлгийг нэг удаа гүйцэтгэхээр тогтоолгох боломжтой байдаг байна.	Гадаадын иргэн, харьяалалгүй хүний оролцоотой гэр бүлийн харилцаанд бие даасан тусдаа хууль хэрэглэдэггүй бөгөөд Гэр бүлийн тухай хуульд заасан нөхөр, эхнэр, эцэг, эх, хүүхдийн эрх, үүргийн хүрээнд зохицуулдаг байна.
Англи	Хүүхэд үрчлэх хууль (Adoption and Children Act) үйлчлэх ба үр суулгахад 2004 онд гаргасан Эмнэлзүйн үндэсний институт (National Institute for Clinical Excellence (NICE)) -ийн удирдамжийн дагуу шийдвэрлэдэг. Харин Үр хөндүүлэх асуудал Англид 1967 он хүртэл хууль бус байсан ба одоо Үр хөндөлтийн тухай хуулиар (1967 Abortion Act) зохицуулдаг. Мөн Хүүхдийг дэмжих тухай хуулиар (1991 Child Support Act) хүүхдийн асуудлыг зохицуулдаг.	Эцэг эх салсан тохиолдолд хүүхдийн тэтгэлгийг төлөхгүй байх нөхцөлийг хуулиар зөвшөөрөхгүй бөгөөд гэрлэлтийн гэрзэнээс шалтгаалан хүүхдийг 18 нас хүртэл эсвэл ахлах сургуулиа төгсгөл үргэлжлэх хугацаагаар заадаг болно. Зарим тохиолдолд шүүхээс дээд боловсролын анхны зэргийг автал төлүүлэхээр шийдэж болно. Хүүхдийн тэтгэлгийн хэмжээг хүүхдийн тэтгэлгийн үйлчилгээний (XTY- Child Maintenance Service) газраас эсвэл шүүхээр тогтоодог. Хэрэв эцэг эх нь	Гадаадын харьяат иргэнтэй гэрлэх хууль (Marriage with foreigners Act) нь анх 1906 онд батлагдсан бөгөөд 1991 ба 2014 онд нэмэлт өөрчлөлтүүд оржээ. ³¹⁸ Энэ хууль нь 7 бүлэг 10 зүйлтэй. Британийн иргэнтэй гэр бүл болох гэж буй гадаадын иргэн харьяалагдаж буй улсын хуулиар гэрлэхэд ямар нэгэн саадгүй болохыг нотолсон зохих албан тушаалтны гаргасан гэрчилгээнд үндэслэж, Хааны зөвлөлийн тушаалаар зохих журмыг батална.

³¹⁸ <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/Edw7/6/40?view=plain>

	Их Британид эцэг эхийн үүрэг хариуцлагыг хэрэгжүүлэхэд эцэг эх, асран хамгаалагч нарт нэн тустай үйлчилгээний нэг нь Family Information Service буюу гэр бүлд мэдээлэл өгөх үйлчилгээ юм.	шүүхийн журмаар шийдвэрлэхээр тохиролцоогүй бол хүүхдийн тэтгэлгийн үйлчилгээний газар шийдвэрлэх эрхтэй. Хэрэв эцэг эхийн нэг нь гадаадад байвал ХТҮ газраас шүүх рүү шилжүүлнэ.	Хэрэв гэрлэх гэж буй хүн уг журмыг санаатайгаар зөрчсөн бол түүнийг гэм буруутгайд тооцож, зуун лаунд хүртэлх торгууль ногдуулах, эсхүл нэг жилээс дээшгүй хугацаагаар хорих ял шийтгэнэ.
Филиппин	Филиппинд гэр бүлийн тухай хуулийг 1987 онд баталсан. Бүгд найрамдах улсын хуульд (Republic Act 7322) эмэгтэй ажилчид төрөлт, үр хөндөлт, зулбалтаас хойш 60 хоногийн хугацаанд цалинтай амралт олгоно гэж заасан байдаг. Өрх толгойлсон эцэг эх: Энэ харилцааг Ганц бие эцэг эхийн хуулиар (The Solo Parents' Welfare Act RA 8972) тодорхойлдог. Энэ хуулиар амьжиргаа, зөвлөгөө өгөх үйлчилгээ, ажлын уян хатан цаг, ажлын байран дахь нэмэлт чөлөө олгох зэргийг зохицуулсан.	Филиппиний гэр бүлийн тухай хуулийн ³¹⁷ 94-р зүйлд гэр бүлийн хосын үүрэг хариуцлагыг заасан ба 94.8-д эцэг эх хоёр нь хууль ёсны хүүхдүүдийнхээ өмнө тэднийг мэргэжлийн сургууль болон дамжаа эсвэл өөрийгөө хөгжүүлэх бусад үйл ажиллагааг эхлүүлэх, төгсөхөд нь хамтдаа хөрөнгө оруулна гэж заасан байна. Харин 94.9-д гэрлэлтээс гадуур гарсан хүүхдэд тэтгэлэг үзүүлэхийг заасан байна.	Гэрлэгч талуудын аль нэг нь эсвэл хоёулаа гадаад улсын иргэн байх тохиолдолд гэрлэлтийн үнэмлэх авахаас өмнө тэдэнд холбогдох дипломат эсвэл консулын албан тушаалтнуудаас олгосон гэрлэх эрх зүйн чадварын гэрчилгээг ирүүлэх шаардлагатай. Харьялалгүй хүмүүс эсвэл дүрвэгсэд дээр шаардагдах эрх зүйн чадварын гэрчилгээний оронд гэрлэх чадварыг харуулсан нөхцөл байдлыг харуулсан мэдэгдэл гаргана. Хэрэв Филиппиний иргэн ба гадаадын иргэний гэрлэлтийг баталж, гэр бүл салсны дараа дахин гэрлэхээр болсон бол Филиппиний иргэнийг Филиппиний хуулиар дахин гэрлэх боломжтой болгоно.
БНСУ	- Гэр бүлийн эрүүл зан үйлийг бий болгох, дэмжих тухай хууль (1999.02.08) - Эрүүл гэр бүлийн суурь хууль (2001.04.09)	Жендэрийн тэгш байдал, гэр бүлийн яам нь хүүхдийн тэтгэлгийн гүйцэтгэлд хяналт тавих Хүүхдийн мөнгөн тэтгэмжийн гүйцэтгэлийн хороог байгуулсан. Хороо нь дараах чиг үүргийг хэрэгжүүлнэ. Үүнд:	Гадаадын иргэнтэй гэр бүл болсон хүмүүсийг дэмжих хүрээнд олон соёлт гэр бүлийг дэмжих тухай хуулийг 2011 онд баталсан. Энэ хуульд зааснаар олон соёлт гэр бүл гэж:

	<ul style="list-style-type: none"> - Гэр бүлд ээлтэй нийгмийн орчныг бий болгохыг дэмжих тухай хууль (2001.12.14) - Ганц бие эцэг, эхийн гэр бүлийг дэмжих тухай хууль (1989.04.01) - Хүүхдийн мөнгөн тэтгэмжийн хэрэгжилтийг хангах, дэмжих тухай хууль (2014.03.24) - Олон соёлт гэр бүлийг дэмжих тухай хууль (2008.03.21) - Гэрлэлт зуучлалыг зохицуулах тухай хууль (2007.12.14) - Хүүхэд харах үйлчилгээг дэмжих тухай хууль (2012.02.01) - Жендэрийн тэгш байдал, гэр бүлийн яам - Солонгосын эрүүл гэр бүлийг дэмжих газар - Хүүхдийн мөнгөн тэтгэмжийн гүйцэтгэлийн хороо - Олон соёлт гэр бүлийн бодлогын хороо 	<ul style="list-style-type: none"> - Хүүхдийн мөнгөн тэтгэмжийн хэрэгжилтийг хангах тогтолцоог бий болгох, сайжруулахтай холбоотой асуудлууд; - Хүүхдийн тэтгэлэг төлөх үүргээ биелүүлээгүй этгээдэд ногдуулах шийтгэлийн тухай асуудал; - Холбогдох захиргааны болон олон нийтийн байгууллагуудтай хамтран ажиллахтай холбоотой асуудал; - Хүүхдийн тэтгэлгийн удирдамж бэлтгэхтэй холбоотой асуудал; - Хүүхдийн тэтгэлгийн хэрэгжилтийг хангахтай холбоотой асуудлууд 	<ul style="list-style-type: none"> - Цагаач иргэдээс бүрдсэн гэр бүл ба Харьатын тухай хуулийн дагуу Солонгос улсын иргэншилтэй болсон хүн - Харьатын тухай хуульд заасны дагуу Солонгос иргэншилтэй болсон хүн болон Солонгос иргэншилтэй болсон хүмүүсээс бүрдсэн гэр бүлийг хэлнэ. <p>Тус улсад олон соёлт гэр бүлийн тоо нэмэгдэж байгаа тул төрөөс тэдэнд чиглэсэн арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэх чиг үүргийг Жендэрийн тэгш байдал, гэр бүлийн яам хариуцан зохион байгуулдаг. Энэ хүрээнд тус яамны сайд олон соёлт гэр бүлийг дэмжих бодлогын үндсэн төлөвлөгөөг таван жил тутам батлан хэрэгжүүлдэг байна.</p>
Австрали	<ul style="list-style-type: none"> - Эрийн бүлийн тухай хууль (1975.06.12) Family law act - Гэр бүлийн тухай хуулийн дүрэм журам 1984 он Family law rule - Хүүхдийн дэмжлэг (бүртгүүлэх, бүрдүүлэх)-ийн тухай хууль (1988 он) Child support (registration and collection) act - Хүүхдийн дэмжлэг (үнэлгээ)-ийн тухай хууль (1989 он) Child support (Assessment) act 	<p>Хүүхдийн тэтгэмжийг Хүүхдийн дэмжлэг (бүртгүүлэх, бүрдүүлэх)-ийн тухай хууль, Хүүхдийн дэмжлэг (үнэлгээ)-ийн тухай хуулиудаар зохицуулдаг. Энэ хоёр хуулийн хүрээнд олгож буй санхүүгийн дэмжлэгийг хүүхдийн тэтгэлэг гэж нэрлэдэг. Хуулийн хүрээнд Хүүхдийн тусламжийн агентлаг (Child Support Agency) ажилладаг. Хүүхдийн тэтгэлэгтэй холбоотой асуудлыг тус агентлаг хариуцдаг.</p>	<p>Австрали улс гэрлэлтийн асуудлыг Гэрлэлтийн тухай хуулиар зохицуулдаг. Тус хуулиар гадаадын иргэнтэй гэр бүл болох асуудлыг тусгайлан зохицуулсан зохицуулалт байхгүй байна.</p>

	<ul style="list-style-type: none"> - Гэр бүлийн шүүх - Хүүхдийн тусламжийн агентлаг (Child Support Agency) - Гэр бүлийн харилцааны төв 	<p>Хүүхдийн дэмжлэг (үнэлгээ)-ийн тухай хуулиар эцэг, эх хүүхэдтэйгээ хамт амьдардгаас үл хамаарч санхүүгийн дэмжлэг үзүүлэх ёстой бөгөөд эцэг, эхчүүдэд хүүхэддээ санхүүгийн дэмжлэг үзүүлэх талаар хувийн зохицуулалт хийхийг зөвшөөрсөн байдаг.</p>	<p>ОХУ-ын гэр бүлийн тухай хууль нь 22 бүлэг 170 зүйл, заалттай. Үүнд гадаадын иргэнтэй гэр бүл болох талаар VII хэсэгт, 156-167-р зүйлд доорх утгыг заасан байна.</p> <ul style="list-style-type: none"> - ОХУ-ын нутаг дэвсгэр болон ОХУ-ын нутаг дэвсгэрээс гадуур байгуулсан гэрлэлтийн хүчин төгөлдөр болон хүчин төгөлдөр бус байдлын талаар - Гэрлэлт цуцлах талаар - Гэрлэгсдийн хувийн болон эд хөрөнгийн эрх, үүргийн талаар - Эцэг болон эх тогтоох талаар - Эцэг, эх, хүүхдийн эрх, үүрэг - Насанд хүрсэн хүүхдүүд гэр бүлийн бусад гишүүдийн тэжээн тэтгэх үүргийн талаар - Үрчлэлтийн талаар - Гадаадын гэр бүлийн эрх зүйн хэм хэмжээг тогтоох талаар - Гадаадын гэр бүлийн эрх зүйн хэм хэмжээг хэрэглэх, хязгаарлах талаар
ОХУ	<ul style="list-style-type: none"> - ОХУ-д гэр бүлийн тухай хуулийг 1995 онд баталсан бөгөөд 22 бүлэг 170 зүйл, заалттай байна. Гэр бүлийн асуудал хариуцсан төрийн байгууллагын хувьд дараах байгууллагууд байна. - Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын яам - Насанд хүрээгүй хүмүүст зориулсан комисс - Асран хамгаалах, харгалзан дэмжих байгууллага - Өнчин, хүүхдэд зориулсан улсын төвүүд - Иргэний бүртгэлийн байгууллага - Гэр бүлийн шүүх 	<p>ОХУ-д хүүхдийн тэтгэлтийн асуудлыг “Алимент олгох журам. Хүүхдийн тусламж - хүүхдийн тэтгэмжийн төлбөрийн хууль эрх зүйн нарийн зохицуулалт. Тэтгэмжийг нөхөн төлүүлэх шүүхийн журам”-аар зохицуулж түүндээ гэр бүл салсаны дараагаас хойш бүх процесс, үйл ажиллагааг нарийн зааж өгчээ.</p>	

СУДАЛГААНЫ ДЭЛГЭРЭНГҮЙ ХЭСЭГ

НЭГ. ГЭР БҮЛИЙН ТАЛААРХ ОЛОН УЛСЫН БАРИМТ БИЧИГ БОЛОН МОНГОЛ УЛС ДАХЬ НӨХЦӨЛ БАЙДАЛ

ГЭР БҮЛИЙН ТАЛААРХ ОЛОН УЛСЫН БАРИМТ БИЧИГ

Гэр бүлийн асуудлын талаар түүний дотор гэрлэлт (гадаадын болон харьяалалгүй иргэнтэй гэр бүл болох), хүүхдийн эрх, хүүхдийн тэтгэлэгтэй холбоотой олон улсын гэрээ, түүнтэй адилтгах дараах баримт бичгүүд байна. Үүнд:³²⁰

1. ИРГЭНИЙ БОЛОН УЛС ТӨРИЙН ЭРХИЙН ТУХАЙ ОЛОН УЛСЫН ПАКТ³²¹

Энэхүү пактын 23 дугаар зүйлд:

1. *Гэр бүл бол нийгмийн жам ёсны үндсэн нэгж бөгөөд нийгэм, төрөөр хамгаалуулах эрхтэй.*
2. *Гэрлэх насанд хүрсэн эрэгтэй, эмэгтэйчүүд гэрлэх, өрх тусгаарлах эрхтэй.*
3. *Гэрлэгчид өөрсдөө чөлөөтэй бөгөөд харилцан бүрэн зөвшөөрөлцөөгүй аливаа гэрлэлт байж үл болно.*
4. *Энэхүү Пактад оролцогч улс нь гэрлэх үед, гэрлэсэн хугацааны туршид болон гэрлэлтийг цуцлах үед гэрлэгчдийн эдлэх эрх, хүлээх хариуцлагыг тэгш хангах зохистой арга хэмжээ авна. Гэрлэлтийг цуцлах тохиолдолд аливаа хүүхдийг хамгаалах талаар шаардлагатай заалт гаргана.*

2. ЭДИЙН ЗАСАГ, НИЙГЭМ СОЁЛЫН ЭРХИЙН ТУХАЙ” ОЛОН УЛСЫН ПАКТ³²²

Энэхүү пактын 10 дугаар зүйлд: *“Нийгмийн жам ёсны үндсэн нэгж болсон гэр бүлд, ялангуяа түүний үүсэх үед, бие дааж амжаагүй хүүхдийг халамжлах, хүмүүжүүлэх хариуцлага хүлээж байгаа үед, боломжийн хэрээр халамжлан хамгаалж тусална. Гэрлэгсэд чөлөөтэй, харилцан зөвшөөрөлцсөний үндсэн дээр гэрлэнэ”*

3. ЭМЭГТЭЙЧҮҮДИЙГ АЛАГЧЛАХ БҮХ ХЭЛБЭРИЙГ УСТГАХ ТУХАЙ КОНВЕНЦ³²³

Энэ конвенцийн 16 дугаар зүйлд: 1. Оролцогч улсууд гэрлэлт, гэр бүлийн харилцааны бүх асуудлаар эмэгтэйчүүдийг алагчлах үзлийг устгах зохистой бүх арга хэмжээ авах бөгөөд, тухайлбал, эрэгтэй, эмэгтэйчүүдийн тэгш эрхийн үндсэн дээр доорх эрхээр хангана:

(а) *гэрлэх тэгш эрх;*

³²⁰ Холбогдох зүйл, заалтуудыг хамт оруулав.

³²¹ НҮБ-ын Ерөнхий Ассамблейн 1966 оны 12 дугаар сарын 16-ны 2200А(XXI) тоот тогтоолоор баталж, 1976 оны 3 дугаар сарын 23-ны өдөр хүчин төгөлдөр болсон. <https://www.legalinfo.mn/law/details/1257>

³²² НҮБ-ын Ерөнхий Ассамблейн 1966 оны 12 дугаар сарын 16-ны 2200А(XXI) тоот тогтоолоор баталж, 1976 оны 1 дүгээр сарын 3-ны өдөр хүчин төгөлдөр болсон. <https://www.legalinfo.mn/law/details/1284>

³²³ НҮБ-ын Ерөнхий Ассамблейн 34/180 тоот тогтоолоор 1979 оны 12 дугаар сарын 18-ны өдөр баталж, 1981 оны 9 дүгээр сарын 3-ны өдөр хүчин төгөлдөр болсон. <https://www.legalinfo.mn/law/details/1288>

(b) гэрлэх хүнээ чөлөөтэй сонгох болон чөлөөтэй, бүрэн зөвшөөрсний үндсэн дээр гэрлэх адил эрх;

(c) гэрлэлтийн туршид болон гэрлэлтийг цуцлуулахад адил эрх, үүрэг;

(d) гэрлэлтийн байдлаас үл хамаарч эцэг эх хүүхэдтэй холбоотой асуудлаар адил эрх эдэлж, үүрэг хүлээх бөгөөд бүх тохиолдолд хүүхдийн ашиг сонирхлыг нэн тэргүүнд тавина;

(e) хүүхдийн тоо, хүүхэд төрүүлэх хоорондын зайг чөлөөтэй бөгөөд хариуцлагатай шийдвэрлэх, эдгээр эрхийг хэрэгжүүлэх боломж олгох мэдээлэл, боловсрол, аргыг олж авах адил эрх;

(f) хүүхдийг асран хамгаалах, харгалзан дэмжих, үрчлэх, эсхүл үндэсний хууль тогтоомжоор зохицуулсан төсөөтэй харилцаанд адил эрх эдэлж, үүрэг хүлээх бөгөөд бүх тохиолдолд хүүхдийн ашиг сонирхлыг нэн тэргүүнд тавина;

(g) овог, ажил, мэргэжлээ сонгохыг оролцуулан эхнэр, нөхрийн хувьд адил хувийн эрх;

(h) хөрөнгийг үнэгүй болон төлбөртэйгээр өмчлөх, эзэмших, захирах, ашиглах, захиран зарцуулахын тухайд эхнэр, нөхрийн тэгш эрх.

4. ХҮҮХДИЙН ЭРХИЙН ТУХАЙ КОНВЕНЦ³²⁴

Энэ конвенцын 27 дугаар зүйлд:

1. Оролцогч улсууд бие бялдар, оюун ухаан, оюун санааны болон нийгмийн хөгжлийг хангах түвшинд аж төрөх хүүхэд бүрийн эрхийг хүлээн зөвшөөрнө.

2. Эцэг эх буюу хүүхдийн төлөө үүрэг хариуцлага хүлээж байгаа бусад хүн хүүхдийг хөгжүүлэхэд шаардагдах амьдралын нөхцлийг өөрсдийн чадавх, санхүүгийн боломжийн хэрээр хангах үндсэн үүрэг хүлээнэ.

3. Оролцогч улсууд энэхүү эрхийг хэрэгжүүлэхэд үндэсний нөхцөл, хөрөнгө бололцоондоо нийцүүлэн эцэг эх, хүүхдийн төлөө хариуцлага хүлээж буй бусад хүнд туслалцаа үзүүлэх арга хэмжээ авч, шаардлагатай тохиолдолд материаллаг тусламж, ялангуяа хувцас, орон сууцаар хангах хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.

4. Оролцогч улсууд хүүхдийн эцэг эх болон түүний талаар хариуцлага хүлээх бусад хүн өөрийн улсад болон хилийн чанадаас хүүхдээ тэжээн тэтгэх явдлыг сэргээхэд чиглэсэн бүхий л шаардлагатай арга хэмжээг авна. Тухайлбал, хүүхэд болон түүний талаар санхүүгийн хариуцлага хүлээх хүн өөр улсад оршин суудаг бол оролцогч улсууд олон улсын хэлэлцээрт нэгдэн орох буюу хэлэлцээр байгуулах, бусад зохистой арга хэмжээ авахад дэмжлэг үзүүлнэ;

5. ХҮҮХДИЙГ ХАМГААЛАХ БОЛОН УЛС ХООРОНД ҮРЧЛЭХ АСУУДЛААР ХАМТРАН АЖИЛЛАХ ТУХАЙ КОНВЕНЦ³²⁵

Энэхүү конвенцид Монгол Улс 1998 онд нэгдэн орсон бөгөөд улс хооронд хүүхэд үрчлэхэд болон үрчлэх явцад тавигдах шаардлага, хүүхэд үрчлэн авахыг хүлээн зөвшөөрөх, түүний үр дагавар зэргийг тодорхой заасан.

³²⁴ 1989 оны 11 дүгээр сарын 20-ны өдөр баталж, 1990 оны 9 дүгээр сарын 2-ны өдөр хүчин төгөлдөр болсон. <https://www.legalinfo.mn/law/details/1276>

³²⁵ 1993 оны 5 дугаар сарын 29-ний өдөр баталж, 1995 оны 5 дугаар сарын 1-нд хүчин төгөлдөр болсон. <https://www.legalinfo.mn/law/details/1273>

6. САЙН ДУРЫН ҮНДСЭН ДЭЭР ГЭРЛЭХ, ГЭРЛЭХ НАСНЫ ДООД ХЯЗГААР БОЛОН ГЭРЛЭЛТИЙГ БҮРТГЭХ ТУХАЙ КОНВЕНЦ³²⁶

Энэхүү конвенцид Монгол Улс 1991 онд нэгдэн орсон бөгөөд гэрлэлт хууль ёсны хэмээн тооцогдохгүй байх үндэслэл, конвенцид оролцогч улс гэрлэх доод насыг хуулиар тогтоох тухай, гэрлэлтийг албан ёсны бүртгэлд бүртгэх талаар тусгасан. Үүнд:

1 дүгээр зүйл

1. Хуульд заасны дагуу гэрлэлтийг эрх бүхий төлөөлөгчөөр бүртгүүлээгүй, гэрчийг байлцуулаагүй болон хоёр тал гэрлэлтийг чөлөөтэй, бүрэн хүлээн зөвшөөрч байгаагаа өөрийн биеэр илэрхийлээгүй нөхцөлд ямар ч гэрлэлт хууль ёсны хэмээн тооцогдохгүй.

2. Эрх бүхий төлөөлөгч онцгой шалтгаантай гэж үзвэл аль нэг тал урьд өмнө эрх бүхий төлөөлөгчид хуульд заасан журмын дагуу гэрлэлтийг хүлээн зөвшөөрч байгаагаа илэрхийлсэн бөгөөд түүнээсээ татгалзаагүй байгаа тохиолдолд, энэ зүйлийн 1 дэх хэсгийг үл харгалзан тэр тал заавал өөрийн биеэр байлцах албагүй.

2 дугаар зүйл

Энэхүү Конвенцид оролцогч улс гэрлэх доод насыг хуулиар тогтоох бөгөөд ийнхүү тогтоосон насанд хүрээгүй этгээдтэй гэрлэх явдлыг хууль ёсны хэмээн тооцохгүй. Эрх бүхий байгууллага гэрлэсдийн ашиг сонирхлыг хамгаалах үүднээс, онцгой шалтгааныг харгалзан үзэж дээрх заалтыг хэрэгсэхгүй болгож болно.

3 дугаар зүйл

Эрх бүхий байгууллага бүх гэрлэлтийг албан ёсны бүртгэлд бүртгэнэ.

4 дүгээр зүйл

1. Энэхүү Конвенц нь Нэгдсэн Үндэстний Байгууллага болон түүний төрөлжсөн аль нэг байгууллагын гишүүн улс, түүнчлэн Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын Ерөнхий Ассамблейгаас Конвенцид нэгдэн орохыг уриалсан бусад улс 1963 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдөр хүртэл гарын үсэг зурахад нээлттэй байна.

2. Энэхүү Конвенцийг соёрхон баталбал зохино. Батламж жуух бичгийг Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын Ерөнхий нарийн бичгийн даргад хадгалуулна.

5 дугаар зүйл

1. Энэхүү Конвенц нь 4 дүгээр зүйлийн 1 дэх хэсэгт дурдсан бүх улс түүнд нэгдэн ороход нээлттэй байна.

2. Нэгдэн орсон батламж жуух бичгийг Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын Ерөнхий нарийн бичгийн даргад хадгалуулснаар нэгдэж орсонд тооцно.

6 дугаар зүйл

1. Энэхүү Конвенц нь соёрхон баталсан тухай найм дахь батламж жуух бичиг буюу нэгдэн орсон тухай баримт бичгийг хадгалуулснаас хойш 90 дэх хоног хүчин төгөлдөр болно.

2. Энэхүү Конвенц нь соёрхон баталсан буюу нэгдэн орсон найм дахь батламж жуух бичгийг хадгалуулснаас хойш Конвенцийг соёрхон баталсан аливаа улсын хувьд соёрхон баталсан батламж жуух бичгээ хадгалуулснаас хойш 90 дэх хоногт хүчин төгөлдөр болно.

7 дугаар зүйл

1. Хэлэлцэн тохирогч аливаа улс Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын

³²⁶ 1962 оны 11 дүгээр сарын 7-ны өдөр баталж, 1964 оны 12 дугаар сарын 9-ний өдөр хүчин төгөлдөр болсон. <https://www.legalinfo.mn/law/details/1264>

Ерөнхий нарийн бичгийн даргад бичгээр мэдэгдэл хийж, энэхүү Конвенцийг цуцалж болно. Ерөнхий нарийн бичгийн дарга уг мэдэгдлийг хүлээн авснаас хойш нэг жилийн дараа цуцлалт хүчин төгөлдөр болно.

2. Энэхүү Конвенцид оролцогчдын тоо 8-аас цөөн болмогц Конвенц нь хүчингүй болно.

8 дугаар зүйл

Хэлэлцэн тохирогч хоёр буюу түүнээс дээш улсын хооронд энэхүү Конвенцийг тайлбарлах болон хэрэглэх талаар маргаан гарч, түүнийг зөвшилцлийн замаар шийдвэрлэж чадаагүй бөгөөд талууд өөрөөр зохицуулахаар тохиролцоогүй бол уг маргааныг түүнд оролцогч бүх талын хүсэлтээр олон улсын шүүхэд шилжүүлнэ.

9 дүгээр зүйл

Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын Ерөнхий нарийн бичгийн дарга Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын бүх гишүүн, түүнчлэн энэхүү Конвенцийн 4 дүгээр зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасан тухайн байгууллагын гишүүн бус улсуудад дараах зүйлийг мэдэгдэж байна:

(a) 4 дүгээр зүйлийн дагуу Конвенцид гарын үсэг зурсан болон батламж жуух бичиг хүлээн авсан тухай;

(b) 5 дугаар зүйлийн дагуу нэгдэн орох тухай батламж жуух бичиг хүлээн авсан тухай;

(c) 6 дугаар зүйлийн дагуу энэхүү Конвенц хүчин төгөлдөр болсон тухай;

(d) 7 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасны дагуу цуцлах тухай мэдэгдэл хүлээн авсан тухай;

(e) 7 дугаар зүйлийн 2 дахь хэсэгт заасны дагуу Конвенц хүчингүй болсон тухай.

10 дугаар зүйл

1. Энэхүү Конвенцийн хятад, англи, франц, орос, испани хэлээр үйлдсэн эх бичвэрүүд нь адил хүчинтэй бөгөөд Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын архивт хадгалагдана.

2. Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын Ерөнхий нарийн бичгийн дарга Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын бүх гишүүн улс, түүнчлэн 4 дүгээр зүйлийн 1 дэх хэсэгт дурдсан тухайн байгууллагын гишүүн бус улсуудад энэхүү Конвенцийн баталгаатай хуулбарыг хүргүүлнэ.

7. ХҮҮХДИЙГ АСРАН ХАМГААЛАХ ҮҮРЭГТ ХЭРЭГЛЭГДЭХ ЭРХ ЗҮЙН ТУХАЙ КОНВЕНЦ³²⁷

Энэхүү конвенц нь гэр бүлийн харилцаа, гэрлэлт, хүүхдийн эцэг эх, тэдний хүүхдийг асран хамгаалах үүрэгт хамаарна. Үүнд:

4 дүгээр зүйл

Хүүхдийн тэтгэлэг төлөх үүргийг тэтгэлэг авагчийн байнга оршин сууж байгаа дотоодын хууль тогтоомжоор зохицуулна.

Тэтгэлэг авагчийн байнгын оршин суугаа газар өөрчлөгдсөн тохиолдолд, өөрчлөгдсөн үеэс эхлэн шинэ байнгын оршин суух газрын дотоодын хуулийг дагаж мөрдөнө.

5 дугаар зүйл

Хэрэв тэтгэлэг авагч нь 4-р зүйлд заасан хуулийн дагуу тэтгэлгийг

³²⁷ 1973 оны 10-р сарын 2-ны өдөр Гаага хотод Англи, Франц хэл дээр хийгдсэн бөгөөд хоёулаа ижил хүчинтэй. <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/full-text/?cid=37>

хариуцагчаас гаргуулж авах боломжгүй бол тэдний нийтлэг харьяаллын тухай хуулийг дагаж мөрдөнө.

6 дугаар зүйл

Хэрэв тэтгэлэг авагч 4, 5 дугаар зүйлд заасан хуулийн дагуу тэтгэлгийг хариуцагчаас гаргуулж авах боломжгүй бол тухайн эрх бүхий байгууллагын дотоодын хууль тогтоомжийг дагаж мөрдөнө.

7 дугаар зүйл

Төрлийн холбоотой хүмүүсийн хооронд тэжээн тэтгэх үүрэг хүлээсэн тохиолдолд хариуцагч нь нийтлэг иргэний харьяаллын хуулиар ийм үүрэг байхгүй. Ийм тохиолдолд тэтгэлэг хүсэгч тал хариуцагчийн байнга оршин суудаг газрын хуулийн дагуу шүүхэд нэхэмжлэл гаргаж болно...

9 дүгээр зүйл

Тэтгэмж тогтоох, гүйцэтгэх төрийн байгууллагын эрхийг тухайн байгууллагын харьяалагдах хуулиар зохицуулна.

10 дугаар зүйл

Дараах үүргийг холбогдох хууль, тогтоомжид заана.

(1)	тэтгэлэг	авагч	ямар	хэмжээгээр,
хэнээс	тэтгэлэг	шаардаж	болох	эсэх;
(2)	асрамжийн	ажиллагаа	эхлүүлэх	эрх бүхий
хүмүүс	ба	тэдний	байгуулагдах	хугацааг;
(3)	хариуцлагын хэмжээ, төрийн байгууллагын эрх хэмжээ.			

11 дүгээр зүйл

Энэхүү конвенцоор тогтоосон хуулийг төрийн бодлоготой илт нийцэхгүй байгаа тохиолдолд хэрэглэхээс татгалзаж болно (*ordre public*). Гэсэн хэдий ч холбогдох хууль тогтоомжид өөрөөр заасан байсан ч тэтгэмжийн хэмжээг тодорхойлохдоо нэхэмжлэгчийн хэрэгцээ, хариуцагчийн нөөцийг харгалзан үзнэ...

МОНГОЛ УЛС ДАХЬ ГЭР БҮЛИЙН ХАРИЛЦААНЫ ТУЛГАМДСАН АСУУДЛУУД

1990 оны нийгмийн шилжилтийн дараагаар хүн амын ихэнх бүлгийн амьдралын баталгаа алдагдан социализмын үед олсон Монголын нийгмийн гишүүдийн харьцангуй тэгш статус нь нас, хүйсийн байдал, орлогын эх үүсвэр, оршин суугаа газар зэргээс хамааралтай тэгш бус байдлаар солигджээ. Энэхүү шилжилтийн үйл явц нь гэр бүлийн амьдралд томоохон өөрчлөлтийг бий болгосон байна.

Орчин үеийн монгол гэр бүл нь бүтэц хэв маягийн хувьд дан гэр бүл, нийлмэл гэр бүл, өрөөсгөл гэр бүл, салсан гэр бүл, дахин гэрлэсэн гэр бүл, дагавар хүүхэдтэй гэр бүл, улс дамнасан гэр бүл, ижил хүйстэн гэр бүл, ганц бие гэр бүл, олон соёлт гэр бүл, хамтран амьдрагч гэх мэт олон хэлбэртэй болов. Хөдөөнөөс хот руу чиглэсэн хүн амын шилжих хөдөлгөөн сүүлийн жилүүдэд ихэссэн. Энэ бүхэн нь Монгол гэр бүлийн харилцаанд шинэ шинэ асуудлуудыг бий болгож байна. Нийгмийн харилцааны онцлогоос үүдсэн сэтгэлгээний гажуудал, ёс суртахууны уналт, хоцрогдол, ажилгүйдэл ядуурал, төр засгийн алдаатай бодлого, ардчилалд бүрэн суралцаагүй байдал нөгөө талаас нийгэм соёлын хөгжил, өөрчлөлт, глобалчлал зэргээс шалтгаалан монгол гэр бүлийн уламжлалт харилцаанд эерэг сөрөг олон өөрчлөлт гарч байгаа нь анхаарал татаж цаашдын чиг хандлагыг тодорхойлох сөрөг асуудлаас хэрхэн сэргийлэх арга замыг тодруулахыг шаардаж байна.³²⁸

³²⁸ Б.Оюун-Эрдэнэ., Эмэгтэйчүүдийн хөгжил үндэсний чуулганд зориулсан илтгэл. ГЭРБҮЛ | гэр бүлийн зөвлөгөө, сургалт, Гэр бүлийн үүрэг, Гэр бүлийн харилцаа (gerbul.mn)

Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын яамнаас 2019 онд хийсэн “Монгол гэр бүлийн харилцааны хэв шинж, өөрчлөлт” судалгаанд хамрагдсан иргэдийн 69.9 хувь нь гэрлэсэн бөгөөд гэрлэлтээ батлуулсан, 13.5 хувь нь гэрлэсэн боловч гэрлэлтээ батлуулаагүй, 12.4 хувь нь бэлэвсэн, 2.1 хувь нь тусгаарласан, 1.2 хувь нь цуцалсан, 0.9 хувь нь огт гэрлээгүй байна. 2004, 2010 онуудын судалгааны дүнтэй харьцуулахад 2004 онд 12.8 хувь байсан хамтран амьдарч буй гэр бүлийн тоо 14 жилийн хугацаанд хэвээр шахуу (0.7 хувиар өссөн), нийслэлд ялимгүй илүү (2018 онд 16.8 хувь) байв. Судалгаанд хамрагдсан огт гэрлээгүй иргэдийн тал нь 25-34 насныхан байхад 16.5 хувь нь 45 ба түүнээс дээш настай байна. Мөн огт гэрлээгүй иргэдийг боловсролын хувьд үзвэл 77.8 хувь буюу таван хүн тутмын дөрөв нь бүрэн дунд, түүнээс доош боловсролтой иргэд байна.³²⁹ Ийнхүү гэр бүлийн бүтэц, хэв маяг, гэрлэлтийн насжилтын байдалд өөрчлөлт орсноор шинэ асуудлууд урган гарсаар байна.

Гэр бүл салалт: 2010 онд 3054, 2017 онд 3945 байсан бол 2020 онд 2726 болж буурсан байна. Нийгмийн шинэ орчин нөхцөлд гэр бүл салалт олон хүчин зүйлтэй холбогдож байна. Үүнд: нэгдүгээрт, хүний эрх, эрх чөлөөг дээдэлж, ардчилал, чөлөөт сонголт эрхэмлэх болсон шинэ нийгмийн тогтолцоонд социализмын үеийнх шиг гэр бүл салалтыг нийгмийн зүгээс буруушаах албадлага байхгүй болсон. Хоёрдугаарт, шилжилтийн үеийн нийгмийн хямралын дагуул болох ажилгүйдэл, ядуурал, гэмт хэрэг ихэссэнээс салалт өсөж, гэр бүл нийгэмд өөрийн үүргээ гүйцэтгэж чадахгүй хямрах болсон. Гуравдугаарт, шилжилтийн гэх эдгээр жилүүдэд хувь хүний гэрлэлтийн статуст нэг их ач холбогдол өгөхөө больж, гэр бүл салалтыг хэвийн зүйл мэтээр үзэх нь нийгмийн сэтгэл зүйд дасал болсон. Дөрөвдүгээрт, нийгмийн хөгжлийн хандлагын дагуу гэр бүл, гэр бүлийн харилцаанд гарч буй өөрчлөлт нь гэр бүл салалтыг цаашид ч улам ихэсгэх төлөвтэй байна.

Гэр бүлийн зөрчил, хүчирхийлэл: Архидалт, ядуурал, үнийн хөөрөгдөл, мөнгөний ханш уналт, шилжих хөдөлгөөн, гадаадад гарч ажиллах, даяаршил зэрэг нийгэм, эдийн засгийн хүчин зүйлс гэр бүлийн зөрчлийн нэг гол шалтгаан болоод байгаа юм. 2019 оны судалгаагаар “Гэр бүлийн зөрчил, маргааны шалтгаан нь санхүүгээс үүдэлтэй (41.4%), согтууруулах ундааны хэрэглээ (15.7%), хүүхдийн асуудал (15.3%), өр зээл (13.9%), үзэл бодлын зөрчил гэсэн дарааллаар эрэмбэлэгдэв.”³³⁰ Үүнээс үзэхэд гэр бүлийн зөрчил маргааны үндсэн шалтгаанд мөнгө санхүү, архидалт хэвээр байсаар байгаа бол 2010 оны судалгаанд “эхнэр нөхрийн хоорондын зөрчил 57.9 хувь, эцэг эх- хүүхдийн хоорондын зөрчил 18.8 хувь”³³¹ -ийг эзэлж байсан бол 2019 онд “эхнэр нөхрийн хоорондын зөрчил 79.9 хувь, эцэг эх-хүүхдийн хоорондын зөрчил 19.1 хувь”³³² болж өсжээ.

Гэр бүлийн харилцаа: Монгол Улсад явагдсан нийгмийн шилжилтийн үе болон дэлхийн дахины даяарчлал, соёлын глобалчлал нь Монгол гэр бүлийн бүтэц, хэв маягт ихээхэн өөрчлөлтийг авчирч байна. Гэр бүлүүдэд тулгамдсан асуудлын

³²⁹ Хөдөлмөр нийгмийн хамгааллын яам., (2019). Монгол гэр бүлийн харилцааны хэв шинэ, өөрчлөлт судалгаа. УБ

³³⁰ Хөдөлмөр нийгмийн хамгааллын яам., (2019). Монгол гэр бүлийн харилцааны хэв шинэ, өөрчлөлт судалгаа. УБ.

³³¹ Үндэсний статистикийн хороо, (2017). Жендэрт суурилсан хүчирхийллийн судалгаа, УБ.

³³² Б.Наранчимэг, “Монгол дахь гэрлэгсдийн боловсролын ижил төстэй байдал”. Монголын хүн амын сэтгүүл дугаар 418

түрүүнд материаллаг хэрэгцээ болон ахуйн наад захын хэрэгцээний асуудал жин дарж, эрэмбэлэгдлээ. Гурван гэр бүл тутмын нэг нь санхүүгийн, таван гэр бүл тутмын нэг нь орон байрны асуудал юуны өмнө ихээр санаа зовоож байна хэмээн хариулжээ. Харин удаах байранд гэр бүлийн гишүүдийн боловсролын асуудал оржээ. 2010 онд хийсэн “Монголын гэр бүлийн харилцааны өнөөгийн байдал” суурь судалгаанаас³³³ үзвэл ардчилсан нийгэмд шилжсэнээс хойш Монгол гэр бүлийн хэв маягт бүтцэд өөрчлөлт гарахын хэрээр шинэ асуудлуудтай тулгарсан байна. Тухайлбал:

- **Нийлмэл өрх:** Судалгаанд оролцогчид өрх тусгаарлаагүй шалтгаанаа өөрийн гэсэн орон гэр, байргүй (56.8%), эдийн засгийн хувьд бие даан амьдрах чадваргүй (19.8%) байгаатай холбон үзсэн нь гэр бүлийн нийлмэл хэлбэр оршин тогтнох гол хүчин зүйл болж байна.
- **Дан гэр бүл:** Энэ гэр бүлийн хувьд зөрчил, хүүхэдтэй харилцах харилцааны асуудал анхаарал татаж байна.
- **Өрөөсгөл гэр бүл:** Бэлвэсэн ба салсан гэр бүл адилхан хувь эзэлж байгаа ч тулгамдаж буй асуудлын хувьд нийтлэг тал нь санхүүгийн хүндрэл юм. Гэр бүлээ цуцлуулсан хүмүүсийн хувьд тэр дундаа эмэгтэйчүүд сэтгэл санааны хүнд дарамтад ордог. Салсан гэр бүлийн гишүүн нь нөгөө талаар гэр бүлийн хүчирхийлэлд өртсөн хохирогч болж байна.
- **Хөгжлийн бэрхшээлтэй гишүүнтэй гэр бүл:** Тэд орлогоо эрүүл мэнд (45.5%), боловсролын үйлчилгээнд түлхүү зарцуулж (40.6%) байгаа бөгөөд амьжиргааны түвшнээ 34.4 хувь хоол хүнсээ болгодог, бусад зүйлсэд хүрэлцдэггүй гэж үнэлсэн байна. Амьжиргааны энэ байдал нь тэдний ажил хөдөлмөр эрхлэх боломжтой холбоотой хөндөгдөж байгаа юм.
- **Улс дамнасан гэр бүл:** Гадаадад ажиллаж байгаа хүмүүсийн дийлэнх нь гэр бүлтэйгээ хамт амьдарч чадахгүй байна. Гадаадад амьдрагчдын ихэнх нь ар гэртэйгээ холбоотой, жаргал зовлонгоо хуваалцаж байдаг ч бас цөөнгүй тооны хүмүүсийн хувьд гэр бүл салж сарних, сэтгэл хөндийрөх асуудал гардаг байна.
- **Олон соёлт гэр бүл:** Бие биенийхээ хэл соёл, уламжлалыг сайн мэдэхгүй Гадаадын иргэд Монголд гэр бүл зохион амьдрахад визний хугацаа нэг жилээр олгодог учир жил болсны дараа буцах болдог. Бичиг баримт хөөцөлдөхөд хэлний бэрхшээлтэй тулгардаг. Мөн Монголд ажил хийх боломж бага байдаг байна.
- **Хамтран амьдрах хэлбэр:** 2002-2007 онд ...эцэг, эх нь гэрлэлтээ төрийн эрх бүхий байгууллагад бүртгүүлээгүй байхад нь буюу хамтран амьдарч байх хугацаанд нь 22924 хүүхэд шинээр мэндэлсэн байна гэсэн нь хамтран амьдрах хэлбэр нэлээд түгээмэл байгааг харуулж байна. Тооцоо, судалгаа нь гэрлэлт батлуулахаас өмнөх амьдралын хугацаанд хүсээгүй жирэмслэх магадлал өндөр байж болохыг харуулж байгаа бөгөөд хүсээгүй жирэмслэлтээс үүдэн хүүхэд өнчрөх, цаашлаад нэгэнт төрсөн хүүхдэд тэтгэмж төлөхөөс зайлсхийх, тухайн хүүхэд шоовдорлогдох зэрэг социал сөрөг асуудлууд гарч болзошгүй.
- **Ижил хүйстэн:** Эдгээр хүмүүс нийгэмд хүлээн зөвшөөрөгдөөгүй ч тэдний ойр дотны эгч ах, найз нөхөд нь мэддэг, эцэг эх нь гадарладаг, зарим

³³³ Б.Оюун-Эрдэнэ, Гэр бүлийн судалгаа боловсролын хүрээлэн., (2010). “Монгол гэр бүлийн харилцааны өнөөгийн байдал” суурь судалгааны тойм. ГЭРБҮЛ | гэр бүлийн зөвлөгөө, сургалт, Гэр бүлийн үүрэг, Гэр бүлийн харилцаа (gerbul.mn)

нь бүр мэддэг, тэдэнтэй ярилцаж, сэтгэл санааны таагүй байдлыг нь хуваалцдаг гэж судалгаанд оролцогчид тэмдэглэсэн бөгөөд хамгийн уртдаа 6 жил хамт амьдарсан хос байлаа.

- **Бүлгээр амьдрагсад:** Гэр бүлийн хэв маяг гэхээсээ амьдрах арга, амьдралын зуршил гэмээр амьжиргааны шинэхэн хэлбэрт урлагийн хамтлагийнхан, биеэ үнэлэгчдийн амьдрал орж байна.

Монгол дахь гэр бүлийн асуудлыг нэгтгэн үзвэл өрх гэр бүлийн хэв маягт өөрчлөлт орж нийлмэл, дан, өрөөсгөл, хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэнтэй, улс дамнасан, олон соёлт, ижил хүйстэн, хамтран амьдрах, бүлгээр амьдрах хэлбэрүүд бий болж, түүнийг дагасан санхүү, сэтгэл зүйн, эрүүл мэнд, харилцааны зөрчил, хүчирхийлэл, гэр бүл салалт зэрэг асуудлууд гэр бүлийн өмнө тулгамдаж байна. Эдгээр асуудлууд өнөөг хүртэл улам даамжирч байгаа нь ардчилалд шилжсэний дараа хөгжлийн урт хугацааны бодлого төлөвлөгөө байгаагүй бөгөөд хууль эрх зүй, бодлогын өөрчлөлт шинэчлэл нь шинэ тутамд үүсч байсан гэр бүлийн асуудлуудад хариу үзүүлж чадахгүй, хэрэгжилт сул зэрэг байдал нөлөөлж байна.

Хүүхдийн тэтгэлэг: Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэлийн мэдээнээс үзэхэд хүүхдийн тэтгэлгийн 50 гаруй хувь нь огт төлөгддөггүй байна.” гэжээ. Үндэсний статистикийн хорооны мэдээллээр³³⁴ 2019 оны хувьд шүүхийн шийдвэрээр тэтгэлэг авах нийт 16,015 хүүхэд байгаагаас 8,989 хүүхэд тэтгэлгээ авч чадаагүй байх бөгөөд тэтгэлгийн хэмжээгээр тооцвол 6,606.2 сая төгрөг төлөгдөөгүй байна. Шүүхийн шийдвэрийг заавал биелүүлэх талаар төрийн албадлага хэрэглэх эрх зүйн орчин хангалттай боловч шүүхийн шийдвэрийг албадан гүйцэтгэх ажиллагааг хэрэгжүүлж буй шийдвэр гүйцэтгэгч тэтгэлэг төлөгчийн шүүхийн шийдвэрийг биелүүлэхгүй байгаа үйлдлийг өөгшүүлдэгтэй холбоотой гэж үзэхээр байна. Шийдвэр гүйцэтгэгч тэтгэлэг төлөгчийн үйлдэл гэмт хэргийн шинжтэй бол цагдаа руу шилжүүлэх, зөрчлийн шинжтэй бол өөрсдөө шалгаж прокурорт хүргүүлэх хуулийн хүрээнд ажиллах шаардлагатай.

Гадаадын иргэнтэй гэр бүл болох асуудал: Иргэний бүртгэл мэдээллийн улсын төвийн гаргасан судалгаагаар³³⁵ сүүлийн 13 жилийн байдлаар 6,000 гаруй Монгол иргэн гадаадын 97 орны иргэнтэй гэр бүл болсноос 50 гаруй хувь нь Солонгос улсын иргэдтэй гэр бүл болжээ. Анх ИБМУТ-ын гадаадын иргэдтэй гэр бүлээ батлуулах бүртгэлд 44 хос бүртгүүлж байжээ. Харин 2011 онд 379 хүн гэрлэлтээ батлуулсан байна. Гэхдээ гадаадын иргэдтэй ханилсан хүмүүсийн 95 хувь нь бүсгүйчүүд байна.

Тухайлбал, 2018 оны байдлаар БНСУ-д оршин сууж байгаа 46,212 иргэнээс гэрээт ажилтан 6,881, аялал жуулчлалаар 22,062, оюутан 7,404, оршин суугчийн гэр бүл 1,109, хамтран амьдрагч 2,967, Солонгос иргэнтэй гэр бүл болсон 1,753, бусад зорилгоор 4,308 иргэн оршин сууж байгаа гэсэн тоо мэдээ байна.

Эмэгтэйчүүдийн эрхийн чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулдаг “Хүйсийн тэгш эрхийн төв” монгол бүсгүйчүүд Солонгос улсын иргэдтэй олноороо гэрлэж буй асуудлын ард зуулчлалын төв байдаг. Үүнээс улбаалаад «Зуулчлал, захиалгат гэрлэлт» гэдэг нэр томьёо гарч ирсэн. Өөрөөр хэлбэл, Солонгост байгаа хүнийг Монголд байгаа хүнтэй гэрлүүлэхийн тулд дунд нь өөр нэг хүн ажилладаг гэсэн үг. Гэтэл

³³⁴https://www.1212.mn//tables.aspx?tbl_id=DT_NSO_2300_043V1&CR005_select_all=1&CR005SingleSelect=_23_21&YearY_select_all=0&YearYSingleSelect=_2019&view-type=table

³³⁵ <http://en.immigration.gov.mn/blog/post/dmrn-gadaadiin-irged>

энэ асуудлыг зохицуулсан хууль манай улсад байдаггүй нь асуудал дагуулж байна.

ХОЁР. БУСАД ОРНУУДЫН ТУРШЛАГА, ЭРХ ЗҮЙН ЗОХИЦУУЛАЛТ

ЭСТОНИ УЛС

Төрийн байгууллагын тогтолцоо, эрх зүйн зохицуулалт

Эстони Улсын Үндсэн хуулийн³³⁶ 26 дугаар зүйлд “Гэр бүл бол үндэстэн хийгээд төрийн оршин тогтнох, өсөн дэвжихийн үндэс суурь учраас хүн бүр гэр бүл, хувийн амьдралаа хамгаалуулах эрхтэй” гэж заасан байна. Төрийн байгууллагууд, орон нутгийн засаг захиргаа, тэдгээрийн албан тушаалтнууд эрүүл мэнд, ёс суртахуун, нийтийн хэв журам, хүний эрх, эрх чөлөөг хамгаалах, аливаа зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэхээс бусад зорилгоор, мөн хуульд зааснаас бусад тохиолдолд хэн нэгний гэр бүл, хувийн амьдралд хөндлөнгөөс оролцохыг хориглосон бөгөөд гэр бүл төрийн хамгаалалтад байхаар Үндсэн хуульдаа баталгаажуулжээ.

Эстони Улсад Гэр бүлийн тухай³³⁷ болон хамтын амьдралын тухай хуулиар гэр бүлийн харилцааг зохицуулсан байх бөгөөд Хамтын амьдралын тухай хуулийн зорилго нь гэрлэх хүсэл зориггүй хамтын амьдрал (гетеросексуал), эсхүл гэрлэх боломжгүй (ижил хүйстэн хосууд) хамтын амьдралтай хүмүүсийн гэр бүлийн шинжтэй харилцааг зохицуулж, тэдэнд зохих эрх зүйн хамгаалалтыг бий болгоход оршино. Гэр бүлээ батлуулахгүйгээр хамтран амьдарч буй хосууд бүртгүүлэхийн тулд хамтран амьдрах гэрээ байгуулах ёстой бөгөөд ингэснээр тэд Гэр бүлийн тухай хуульд заасан эхнэр, нөхрийн эрх, үүргийг бий болгодог онцлогтой ажээ.

Гэр бүлийн хөгжлийн бодлогыг хэрэгжүүлдэг төрийн байгууллагын тогтолцоо³³⁸ нь Эстони Улсын Засгийн газар, Нийгмийн хамгааллын яам (Ministry of Social Affairs), Дотоод хэргийн яам (Ministry of Interior) буюу төрийн захиргааны төв байгууллагууд, Нийгмийн даатгалын зөвлөл (Social Insurance Board), Хүүхэд хамгааллын зөвлөл (Child Protection Council), орон нутгийн засаг захиргааны байгууллагууд байна.

Эдгээр байгууллага нь Гэр бүлийн тухай, Хүүхэд хамгааллын тухай³³⁹, Гэр бүлийн тэтгэмжийн тухай³⁴⁰, Нийгмийн халамжийн тухай³⁴¹ хуулиудыг хэрэгжүүлэх чиг үүрэгтэй бөгөөд Хүүхэд, гэр бүлийн 2012-2020 стратеги³⁴² зэрэг хэд хэдэн урт хугацааны бодлогын баримт бичигт үндэслэн үйл ажиллагаа явуулдаг.

Тухайлбал, 2012-2020 оны хооронд хэрэгжүүлсэн хүүхэд, гэр бүлийн стратегийн үндсэн зорилго нь хүүхэд, гэр бүлийн сайн сайхан байдлыг дэмжих муж улсын хөгжлийн тодорхой чиг хандлагыг баталгаажуулах, Эстони улсад хууль ёсоор оршин суугаа бүх хүүхэд, гэр бүлд чиглэсэн аюулгүй амьдрах боломж бүхий хүнд

³³⁶ <https://www.president.ee/en/republic-of-estonia/the-constitution/>

³³⁷ <https://www.ilo.org/dyn/natlex/docs/ELECTRONIC/84956/94847/F753334858/EST84956.pdf>

³³⁸ <https://www.sm.ee/et>

³³⁹ <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/531102014002/consolide>

³⁴⁰ <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/523092016001/consolide>

³⁴¹ <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/530062015001/consolide>

³⁴² https://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/Ministeerium_kontaktid/Valjaanded/lpa_kokkuvote_eng.pdf

ээлтэй орчин бий болгоход оршиж байсан бөгөөд энэхүү урт хугацааны баримт бичиг нь гэр бүл, хүүхдэд чиглэсэн төрийн бодлого тогтвортой байх эрх зүйн үндэс болжээ.

Эстони улсын гэр бүлийн хөгжлийн бодлого хэрэгжүүлэх төрийн байгууллагын чиг үүргийг тус бүрд нь товч авч үзвэл:

Бүгд Найрамдах Эстони Улсын Засгийн газар - Гэр бүл, хүүхэд хамгааллын талаарх хууль тогтоомжийн төсөл, үндэсний стратеги боловсруулах, хүчин төгөлдөр хууль тогтоомж, бодлогын баримт бичгийг хэрэгжүүлэхэд зарцуулах төсвийн төлөвлөлт хийх чиг үүрэгтэй;

Нийгмийн хамгааллын яам - Хүүхэд хамгааллын тухай, Гэр бүлийн тэтгэмжийн тухай, Нийгмийн халамжийн тухай хуулиудыг хэрэгжүүлэх үндэсний менежмент, хүүхэд, гэр бүлийн талаар баримтлах бодлого боловсруулах чиг үүрэгтэй;

Хүүхэд хамгааллын зөвлөл - Хүүхэд хамгааллын болон хүүхэд, гэр бүлийн хөгжлийн талаар төрөөс баримтлах бодлого, стратегийн төсөл боловсруулах, хууль тогтоомж, стратеги, төлөвлөгөөний дагуу хүүхэд хамгааллын үйлчилгээ үзүүлэх ажлыг зохион байгуулах чиг үүрэгтэй;

Нийгмийн даатгалын зөвлөл - хүүхэдтэй гэр бүлд үндэсний тэтгэмж, үйлчилгээ үзүүлэх, хүүхэд хамгааллын хэлтсийн хүүхэдтэй ажилладаг мэргэжилтнүүдэд дэмжлэг үзүүлэх, салбар дундын урьдчилан сэргийлэх болон хамтын ажиллагаа (боловсрол, анагаах ухаан, хууль зүйн салбар) -ыг удирдан зохион байгуулах чиг үүрэгтэй;

Орон нутгийн засаг захиргааны байгууллагууд - Хүүхэд хамгааллын үйлчилгээг орон нутгийн түвшинд удирдан зохион байгуулах, гэр бүлийн хөгжлийг дэмжих, хууль тогтоомж сурталчлах, хотын захиргаан дахь хүүхдийн эрх, гэр бүлийн сайн сайхан байдлыг хангахад шаардлагатай урьдчилсан нөхцөлийг бүрдүүлэх чиг үүрэгтэй.

Эстони Улсын хувьд Гэр бүлийн тухай хуульд гэр бүлийн хөгжлийг дэмжих төрийн байгууллагын тогтолцоо, чиг үүргийг хуульчлаагүй боловч Хүүхэд хамгааллын тухай, Гэр бүлийн тэтгэмжийн тухай хуулиар хууль тогтоох, гүйцэтгэх эрх мэдлийн байгууллагаас мужийн захирагч, нутгийн өөр удирдах байгууллага, албан тушаалтны чиг үүргийг тус тус хуульчилсан нь манай улсын Гэр бүлийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөлд тусгасантай ижил төстэй байна.

Хүүхдийн тэтгэлгийн асуудлыг төрөөс хэрхэн зохицуулдаг талаар

Эстони улсын гэр бүлийн тухай хуулийн наймдугаар бүлэгт эцэг, эх хүүхдээ тэжээн тэтгэх, тэтгэлэг олгох асуудлыг зохицуулсан байх бөгөөд тус хуулийн 96 дугаар зүйлд зааснаар насанд хүрээгүй хүүхэд, ахлах болон тусгай мэргэжлийн сургуульд суралцаж байгаа бол 21 нас хүртэлх хүүхэд, өөрийгөө тэжээн тэтгэх боломжгүй буюу хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхэд эцэг, эхээсээ тэтгэлэг авах эрхтэй байна.

Гэр бүлийн тухай хуулийн 101 дүгээр зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасны дагуу насанд хүрээгүй нэг хүүхдэд сар бүр олгох тэтгэлгийн хэмжээ нь Засгийн газраас тогтоосон хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээний тавин хувиас багагүй байх ёстой бөгөөд тэтгэлэг төлөх үүрэг бүхий эцэг, эхийг зөвхөн хуульд заасан тохиолдолд шүүхийн шийдвэрээр үүргээс нь чөлөөлж болно. Харин тэд харилцан сайн дураараа хүүхдийн тэтгэлгээс татгалзах эрхгүй гэж заасан байгаа нь манай

улсын хуулийн төслийн шинэ зохицуулалт болох эцэг, эх нь хүүхдийнхээ өмнөөс тэтгэлэг авахаас татгалзах эрхгүй гэсэнтэй адил байна.

Хүүхдийн тэтгэлгийн асуудлыг заавал шүүхээр шийдвэрлүүлэх журамтай бөгөөд шүүх тэтгэлгийн хэмжээг Засгийн газраас тогтоосон хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээгээр тогтоохдоо тогтмол, эсхүл сар бүрийн хэрэгцээний ялгамжтай байдлыг харгалзан хувьсах байдлаар тогтоож болдог. Тэтгэлэг төлөгч нь хүүхдийн тэтгэлгийг хуанлийн сар бүрийн эхэнд төлөх үүргийг хуулиар хүлээсэн боловч шүүхийн шийдвэрээр мөнгөн бус өөр хэлбэрээр тэтгэлгийг нэг удаа гүйцэтгэхээр тогтоолгох боломжтой юм.

Хэрэв тэтгэлэг төлөгч хүүхдийн тэтгэлгээ төлөхгүй тохиолдолд тэтгэлэг авагч буюу хүүхдээ асран хамгаалж буй эцэг, эх шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх байгууллага, хариуцсан шийдвэр гүйцэтгэгчид хандахаар хуульчилсан байна. Шийдвэр гүйцэтгэгч тэтгэлэг төлөгч шүүхийн шийдвэрт заасан төлбөрийг шүүхээс тогтоосон хугацаанд төлөөгүй бол тэтгэлэг авагчийн өргөдлийг үндэслэн хариуцагчийн хөрөнгийг битүүмжлэх ажлыг зохион байгуулна.

Хариуцагчийн эд хөрөнгийг битүүмжилсэн тохиолдолд шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх алба төлбөртэй холбоотой мэдээлэл, эд хөрөнгө (оршин суух газар, холбоо барих хаяг, хөрөнгийн талаарх мэдэгдэж буй мэдээлэл)-ийг хууль тогтоомжид заасан журмын дагуу худалдан борлуулах замаар төлбөр барагдуулах албадлагын арга хэмжээ авахыг урьдчилан мэдэгдэнэ.

Түүнчлэн, шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх ажиллагааны хувьд хүүхдийн тэтгэлэг гаргуулах ажиллагаа нь бусад төрлийн иргэний нэхэмжлэлээс давуу эрхтэй байхаар хуульчилсан бөгөөд тэжээн тэтгэх нэхэмжлэлийг хангахын тулд шүүхийн шийдвэрээр хөрөнгө битүүмжлэх, тодорхойгүй хугацаагаар захиран зарцуулах эрхийг түдгэлзүүлэх, мөн тээврийн хэрэгсэл жолоодох эрх, зэвсгийн зөвшөөрөл, зэвсэг олж авах зөвшөөрөл, амралт зугаалгын болон загас барих карт, хувийн усан онгоц жолоодох эрхийг хязгаарлах хуулийн зохицуулалт нь үр нөлөөтэй гэж үзэхээр байна.

Гадаадын иргэн, харьяалалгүй хүнтэй гэр бүл болох харилцааны талаар

Гэр бүл цуцлах тохиолдолд эхнэр, нөхөр хоёрын нийтлэг оршин суудаг газар нутаг дэвсгэрийн хууль тогтоомжийг дагаж мөрдөнө. Эхнэр, нөхрийн нэг нь Эстони улсад нөгөө нь өөр улсад оршин суудаг боловч иргэний харьяалал нь ижил бол харьяат улсынхаа хууль тогтоомжоор гэр бүл болох, бүртгүүлэх ёстой. Харин эхнэр, нөхрийн нэг нь өөр улсад оршин суудаг, мөн өөр өөр улсын иргэншилтэй бол тэдний гэр бүлийн харилцааг сүүлд хамт оршин сууж байсан улсын хууль тогтоомжийг үндэслэн тодорхойлно.

Хэрэв дээр дурдсан үндэслэлээр гэрлэлтийн нийтлэг эрх зүйн үр дагаварт хамаарах хуулийг тодорхойлох боломжгүй бол эхнэр, нөхрийн хооронд хамгийн ойр холбоос бүхий улс орны хуулийг хэрэглэх боломжтой.

Гэрлэгсдийн сонгосон өөр улсын хуулиар гэр бүл цуцлахыг зөвшөөрөөгүй, эсхүл маш хатуу нөхцөлөөр зөвшөөрөгдсөн тохиолдолд эхнэр, нөхрийн аль нэг нь Эстони улсад оршин суудаг, эсхүл Эстони улсын иргэншилтэй, эсхүл Эстони улсад оршин сууж байсан бол Эстонийн улсын Гэр бүлийн тухай хуулийг хэрэглэхээр заасан байна.

Эстони улсын хувьд гадаадын иргэн, харьяалалгүй хүний оролцоотой гэр бүлийн харилцаанд бие даасан тусдаа хууль хэрэглэдэггүй бөгөөд гэр бүлийн

тухай хуульд заасан нөхөр, эхнэр, эцэг, эх, хүүхдийн эрх, үүргийн хүрээнд зохицуулдаг байна. Мөн Европын холбооны гишүүн улс учраас гадаадын иргэн, харьяалалгүй хүний оролцоотой гэр бүлийн харилцаанд Европын холбооноос батлан гаргасан³⁴³ болон бусад гишүүн улсын хууль тогтоомжийг хэрэглэх явдал түгээмэл байдаг ажээ.

ИХ БРИТАНИ УЛС

Төрийн байгууллагын тогтолцоо, эрх зүйн зохицуулалт

Тус улсад гэр бүлийн асуудлын бодлогыг дараах чиглэлүүдэд баримталдаг.³⁴⁴

Хүүхэдтэй болох эс болох эрх: Байгалийн жамаар хүүхэдтэй болж чадахгүй байгаа хосуудад үрчлэх ба үр суулгах харилцааг хуулиар зохицуулсан байдаг. Үүнд: Хүүхэд үрчлэх хууль (Adoption and Children Act) үйлчлэх ба үр суулгах асуудлыг 2004 онд гаргасан Эмнэлзүйн үндэсний институт (National Institute for Clinical Excellence (NICE)) -ийн удирдамжийн дагуу шийдвэрлэдэг. Харин Үр хөндүүлэх асуудал Англид 1967 он хүртэл хууль бус байсан ба одоо Үр хөндөлтийн тухай хуулиар (1967 Abortion Act) зохицуулдаг.

Эцэг, эхийн эрх үүрэг, хариуцлага: Их Британид эцэг эхийн үүрэг хариуцлагыг хэрэгжүүлэхэд эцэг эх, асран хамгаалагч нарт нэн тустай үйлчилгээний нэг нь Family Information Service буюу гэр бүлд мэдээлэл өгөх үйлчилгээ юм. Эндээс эцэг эх, асран хамгаалагч нь хүүхэд асрах, хүүхдийн боловсрол, хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдийн асуудал гэх мэт хүүхэдтэй холбоо бүхий бүх төрлийн мэдээлэл, зарим дэмжлэг, тусламжийг үнэ төлбөргүй авах боломжтой.³⁴⁵

Их Британид хүүхдээсээ тусдаа амьдардаг эцгийн тоо жил ирэх бүр өсөж байгаагаас эцгийн зүгээс хүүхдэд өгөх тэтгэлгийг Хүүхдийн тухай хуулиар (1989 Children's Act) зохицуулж байсан ба энэ харилцаа дараа нь Хүүхдийг дэмжих тухай хуулиар (1991 Child Support Act) зохицуулагдах болсон боловч өнөөгийн Английн нийгмийн асуудлыг зохицуулсан хуулийн хамгийн их маргаантай хуулиудын нэг болсон юм. Учир нь энэ хуулиар эцэг нь хүүхдийн хууль ёсны асран хамгаалагч биш байсан ч хүүхдийн санхүүгийн хариуцлагыг эхтэй нь тэнцүү үүрэлцэх ёстой болсноор эцгийн хоёрдогч гэр дэх хүүхдийн ядуурлыг бууруулж чадахгүй байгаа юм. Энэ асуудлыг хэрэгжүүлэгч байгууллага нь Хүүхдийг дэмжих байгууллага (Child Support Agency (CSA)) болно.

Гэр бүлд ээлтэй хөдөлмөрийн зах зээл: Энэ бодлогоор хүүхдийн ядуурлаас сэргийлж, хүүхдийн эцэг, эхийг цалинтай байлгах нөхцөлийг хангахын тулд дараах хоёр бодлогыг хэрэгжүүлж байна.

- Хүүхэдтэй хүнийг ажилд авснаар дэмжих гэр бүлээс гадуурх хүүхдийн асаргаа (extra-familial childcare)
- Ажлын ачааллыг бууруулж хүүхдэдээ зарцуулах цагийг нь нэмэгдүүлэх цалинтай чөлөө олгох (leave from paid work)

Ажлын цагийн уян хатан байдлын хүсэлт гаргаж болох хүмүүст 6 нас хүртэлх хүүхэдтэй эцэг эх ба хөгжлийн бэрхшээлтэй 18 нас хүртэлх хүүхэдтэй эцэг эх хамаарна.

³⁴³ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32010R1259>

³⁴⁴ Ostner, I., & Schmitt, C. (2008). Family Policies in the context of Family Change. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften.

³⁴⁵ Хүүхэд асран хамгаалах эцэг, эхийн хариуцлагын тухай Монгол Улсын болон гадаадын зарим орны эрх зүйн зохицуулалт, туршлага

Хүүхдийн цэцэрлэг: Сургуульд орохоос өмнөх үеийн хүүхдийн цэцэрлэгийг өдрийн цэцэрлэг, бүртгэлтэй хүүхэд асрагч бүтэн ба хагас цагаар гэсэн хэлбэрээр ажиллуулдаг. Хэрэв эцэг эх ажил эрхэлж, дээрээс нь орлого бага бол хүүхдийн цэцэрлэгийн төлбөрийг 70 хүртэлх хувиар багасгадаг.

Гэр бүлд зориулсан мөнгөн ба татварын дэмжлэг: Гэрлэсэн хосуудад жилд төлөх татварын хэмжээгээ 304-791.5-н паундаар бууруулах хөнгөлөлтийг олгодог. Энэ хөнгөлөлтөд заавал гэрлэсэн байх, нөхөр буюу эхнэртэйгээ хамт амьдарч байх шаардлагыг хангасан тохиолдолд хамрагдана.³⁴⁶

Хүүхдийн мөнгийг гэр бүлийн орлого харгалзахгүйгээр 16 нас хүртэлх бүх хүүхдэд олгодог. Мөн хүүхдийн татварын кредит (child tax credit) ба ажлын татварын кредитийг (working tax credit) хүүхэд дэмжих зорилгоор нэмэлтээр олгоно. Хүүхдийн татварын кредитэд жилийн орлого нь €18,821-с хэтрэхгүй бол 7 хоногт €78.99 олгодог. Мөн жилийн орлого € 3,640-р нэмэгдсэн эхний жилд тэтгэлгийн кредитийг бууруулахгүй. Ингэснээр орлого багатай эцэг эхчүүдэд хөл дээрээ зогсох хугацааг бүрдүүлдэг байна.

16-18 настай хүүхдэд дор хаяж 12 цагийн боловсрол ба ур чадвар олгох сургалтад суувал боловсрол дэмжих тэтгэлгийг олгоно. Энэ тэтгэлгийн үндсэн зорилго нь бага орлоготой өрхийн хүүхэд боловсрол гүнзгийрүүлэн эзэмшиж, ажилд орох магадлалыг нь сайжруулах зорилготой.

Хүүхдийг асран хамгаалах, тэдний аюулгүй байдлыг хангах:³⁴⁷ Их Британид насанд хүрээгүй хүүхдийг санхүүгийн боломжгүй байдлаас зовж зүдрэх, өлсөх, гэрт болон гадаа гудамжинд хүчирхийлэлд өртөх, эцэг эхийн хариуцлагагүй байдлаас хордох, гэмтэж бэртэх зэргээр аюул осолд орохоос урьдчилан сэргийлэхэд ихээхэн анхаардаг. Энэ нь эцэг эх, асран хамгаалагчийн үүрэг төдийгүй үүний төлөө хүүхэд хамгаалах үүрэг бүхий тусгай төрийн байгууллага хүртэл ажилладаг байна. Ялангуяа, насанд хүрээгүй хүүхдийг хараа хяналтгүй ганцааранг нь үлдээхгүй байхад онцгой анхаарал хандуулдаг. Их Британид 14 нас хүрээгүй хүүхдийг хараа хяналтгүй орхиж болохгүй бөгөөд үүнийг эрүүгийн хэрэгт тооцдог. Хэрэв насанд хүрээгүй хүүхдийг хараа хяналтгүй орхивол холбогдох байгууллагаас эцэг эхийг хариуцлагад татна. Түүнчлэн, Их Британид нийгэм хамгааллын чиглэлээр ажилладаг байгууллагууд хүүхдийн эрх ашгийг хамгаалах, ялангуяа насанд хүрээгүй хүүхдийг хараа хяналтгүй үлдэхээс сэргийлэхэд ихээхэн анхаарал хандуулж байна.

Их Британид эцэг, эхийн хариуцлагын талаарх ойлголтыг Хүүхдийн тухай /1989 оны/³⁴⁸ хуульд тодорхойлсон байна. Уг хариуцлага нь хүүхдийн төрсөн эцэг, эхээс гадна хуулийн дагуу эрх үүрэг хүлээсэн бусад хүн, байгууллагад бас хамаатай.³⁴⁹

Хуульд тодорхойлсноор, хуулийн дагуу хүүхдийн эцэг, эхэд хүүхэд болон түүний өмч хөрөнгөд хамааралтай олгогдсон эрх, үүрэг, хариуцлага, бүрэн эрхийг эцэг, эхийн хариуцлага гэж ойлгоно.

Эцэг, эхийн хариуцлага нь хүүхэд төрөнгүүт хэрэгжиж эхэлдэг бөгөөд бүх эхчүүд, ихэнх эцгүүд хуулийн дагуу эцэг эхийн хариуцлагыг хүлээдэг.

³⁴⁶ Залуу гэр бүлийг дэмжих төрийн бодлогын талаар бусад орны зохицуулалт, эрх зүйн орчны асуудал

³⁴⁷ <http://webarchive.nationalarchives.gov.uk>

³⁴⁸ Children Act 1989, <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1989/41/content>

³⁴⁹ Parental rights and responsibilities- <https://www.gov.uk/parental-rights-responsibilities/what-is-parental-responsibility>

Эцэг, эхийн гол үүрэг хүүхдийг амьдрах орон байраар хангах болон асран хамгаалах явдал юм. Түүнээс гадна эцэг эх нь дараах үүрэг хариуцлагатай байна.

Үүнд:

- хүүхэд хүмүүжүүлэх;
- хүүхдэд боловсрол сонгох, боловсрол эзэмшүүлэх;
- хүүхдийн эрүүл мэндэд анхаарал тавих;
- хүүхдэд нэр өгөх, нэр өөрчлөхийг зөвшөөрөх;
- хүүхдийн өмч хөрөнгийг хамгаалах зэрэг болно.³⁵⁰

Хүүхдийн тэтгэлгийн асуудлыг төрөөс хэрхэн зохицуулдаг талаар

Эцэг, эх нь хүүхэдтэй хамт амьдардаггүй, байнгын харилцаа холбоогүй байдаг ч түүний өсөлт хөгжил болон сайн сайхан амьдрахад туслах ёстой. Эцэг, эх нь хүүхдийнхээ өмнө эцэг, эхийн хариуцлага хүлээсэн эсэхээс үл хамааран хүүхдэд санхүүгийн дэмжлэг туслалцаа үзүүлнэ.³⁵¹

Эцэг, эхийн хариуцлагыг хэн хүлээх вэ?

Эцэг эхийн хариуцлагыг дараах хүмүүс хүлээдэг. Үүнд:

1. Эх нь хүүхдээ төрүүлсэн цагаасаа эхлэн эцэг эхийн хариуцлагыг хүлээнэ.
2. Эцэг нь хүүхэд төрөхөөс өмнө, эсвэл төрсний дараа хүүхдийнхээ эхтэй гэрлэсэн бол эцэг эхийн хариуцлагыг хүлээнэ. Хэрэв хүүхдийнхээ эхтэй гэрлээгүй бол дараах тохиолдолд уг хариуцлагыг хэрэгжүүлнэ. Үүнд:
 - хүүхдийн төрсний гэрчилгээнд эцгээр бүртгүүлсэн бол (2003 оны 12-р сарын 1- нээс мөрдөж байна);
 - Хүүхдийнхээ эхтэй гэрээ байгуулсны үндсэн дээр эцэг нь уг хариуцлагыг хүлээх;
 - Шүүхийн шийдвэрээр эцэг нь уг хариуцлагыг хүлээх зэрэг болно.
3. Тухайн хүүхдийг шүүхийн зөвшөөрлөөр гэртээ авч, хамт амьдрахаар болсон хүн;
4. Хүүхдийг хуулийн дагуу үрчилж авсан хүн;
5. Хүүхдийг шүүхийн шийдвэрийн дагуу орон нутгийн эрүүл мэнд, халамжийн байгууллагын асаргаанд шилжүүлсэн бол уг байгууллага эцэг эхийн хариуцлагыг хүлээнэ.
6. Хуулийн дагуу томилогдсон асран хамгаалагч;
7. Аюултай, эрсдэлтэй нөхцөлд орсон хүүхдийг шүүхийн шийдвэрээр хамгаалалтад авсан байгууллага, эсвэл хувь хүн түр хугацаанд эцэг эхийн хариуцлагыг хүлээдэг.

Хүүхдийн төрсөн эхээс бусад асран хамгаалах үүрэг бүхий хүн, байгууллага, мөн хүүхдийнхээ эхтэй гэрлээгүй тохиолдолд төрсөн эцэг ч гэсэн эцэг, эхийн хариуцлагыг зөвхөн хуулийн дагуу шүүхийн шийдвэрээр хэрэгжүүлнэ.

³⁵⁰ хүүхэд асран хамгаалах эцэг, эхийн хариуцлагын тухай Монгол Улсын болон гадаадын зарим орны эрх зүйн зохицуулалт, туршлага
<https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1996/27/data.pdf>

³⁵¹ хүүхэд асран хамгаалах эцэг, эхийн хариуцлагын тухай Монгол Улсын болон гадаадын зарим орны эрх зүйн зохицуулалт, туршлага

Эцэг эхийн зүгээс үзүүлэх хүүхдийн тэтгэлэг³⁵²

Эцэг эх салсан тохиолдолд хүүхдийн тэтгэлгийг төлөхгүй байх нөхцөлийг хуулиар зөвшөөрөхгүй бөгөөд гэрлэлтийн гэрээнээс шалтгаалан хүүхдийг 18 нас хүртэл эсвэл ахлах сургуулиа төгсгөл үргэлжлэх хугацаагаар зааж болно. Зарим тохиолдолд шүүхээс дээд боловсролын анхны зэргийг автал төлүүлэхээр шийдэж болно.

Хүүхдээ асран халамжилж буй эцэг эх 15 нас хүрээгүй хүүхдийнхээ өмнөөс эд хөрөнгийн болон мөнгөн тэтгэлэг нэхэмжлэх эрхтэй ба үүнийг Children Act 1989-д тусгасан байдаг. Эд хөрөнгийн нэхэмжлэлд орон сууц орох ба хүүхэд насанд хүрэхэд төлөгчид буцаж очно. Нэгэнт насанд хүрсэн бол уг орон сууцыг хүүхэд өмчлөх эрхгүй бөгөөд гагцхүү урт хугацааны асаргаа шаардахуйц хөгжлийн бэрхшээл зэрэг тохиолдолд л шүүхээс орон сууцыг үлдээхийг шийдэж болно. Бэлэн мөнгөний тэтгэлэг нь хүүхдийн амьдрах орчны зардлыг төлөхөд хангалттай байх ёстой.

Хүүхдийн тэтгэлгийн хэмжээг хүүхдийн тэтгэлгийн үйлчилгээний (ХТҮ- Child Maintenance Service) газраас эсвэл шүүхээр тогтоодог. Хэрэв эцэг, эх нь шүүхдэлцэхээр тохиролцоогүй бол хүүхдийн тэтгэлгийн үйлчилгээний газар шийдвэрлэх эрхтэй. Хэрэв эцэг эхийн нэг нь гадаадад байвал ХТҮ газраас шүүх рүү шилжүүлнэ.

Хүүхдийн тэтгэлгийн хэмжээг 2012 оны хүүхдийн тэтгэлгийн схемийн (child maintenance scheme) дагуу тогтооно. Энэ схемийн дагуу цалингийн тодорхой хувь, хүүхэд асран хамгаалагч талын зардал дээр суурилж тооцоолох ба тооцооллын аргачлал нарийн төвөгтэй ч үүнийг тооцоолох цахим хуудас байдаг.³⁵³ Хамгийн өндөр тэтгэлгийн хязгаар долоо хоногийн 3000 паунд байдаг.

Хэрэв хүүхдэд өмнө нь салсан эцэг эхээс тэтгэлэг өгч байгаагүй бол 16 нас хүрмэгцээ өөрийн биеэр шууд эцэг эхдээ хүсэлт гарган, мэргэжлийн сургуульд суралцах төлбөрөө бүтнээр нь нэхэмжлэх эрхтэй. Хэрэв хүүхэд тогтмол тэтгэлэг нэхэмжилбэл ХТҮ газраас нэхэмжлэгдсэн эцэг эхийн орлогын түвшинг харгалзан байж болох хамгийн их төлбөрийг гаргуулна.

Гадаадын иргэн, харьяалалгүй хүнтэй гэр бүл болох харилцааны талаар

Гадаадын харьяат иргэнтэй гэрлэх хууль (Marriage with foreigners Act) нь анх 1906 онд батлагдсан бөгөөд 1991 ба 2014 онд нэмэлт өөрчлөлтүүд оржээ.³⁵⁴ Энэ хууль нь 7 бүлэг 10 зүйлтэй.

Британийн иргэнтэй гэр бүл болох гэж буй гадаадын иргэн харьяалагдаж буй улсын хуулиар гэрлэхэд ямар нэгэн саадгүй болохыг нотолсон зохих албан тушаалтны гаргасан гэрчилгээнд үндэслэж, Хааны зөвлөлийн тушаалаар зохих журмыг батална.

Хэрэв гэрлэх гэж буй хүн уг журмыг санаатайгаар зөрчсөн бол түүнийг гэм буруутайд тооцож, зуун паунд хүртэлх торгууль ногдуулах, эсхүл нэг жилээс дээшгүй хугацаагаар хорих ял шийтгэнэ.

Үүнд Еврей шашныг шүтдэг этгээдүүдийн гэрлэлт Төрөлт, нас баралтын бүртгэлийн хууль (Births and Deaths Registration Act 1836), Ирландын гэрлэлтийн

³⁵² <https://iclg.com/practice-areas/family-laws-and-regulations/england-and-wales>

³⁵³ <https://www.cmoptions.org/en/calculator/>

³⁵⁴ <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/Edw7/6/40?view=plain>

тухай хууль (Ireland Marriages Act 1844), эсвэл Гэрлэлт бүртгэлийн тухай хууль (Marriage and Registration Act 1856)-ийн дагуу зохих албан тушаалтны гарын үсэгтэй бол тэднийг хамааруулахгүй.

ФИЛИППИН

Төрийн байгууллагын тогтолцоо, эрх зүйн зохицуулалт

Филиппинд гэр бүлийн тухай хуулийг 1987 онд баталсан ба гэр бүлийн хэлбэрээс шалтгаалан дараах бодлогыг баримталдаг.³⁵⁵

Гэрлэсэн хосууд: Гэрлэсэн хосуудын үл хөдлөх хөрөнгийг өмчлөх гэх мэт эрхүүдийг Гэр бүлийн тухай хуульд (The Family Code) заасан байдаг. Бусад хууль тогтоомж, засгийн газрын байгууллагууд гэр бүлийн гишүүдэд тэтгэмж олгох талаар заасан байдаг.

Гэр бүлтэй хүн бүр хувийн татвараас P³⁵⁶500000-г хөнгөлөх өргөдөл гаргах боломжтой. Гэр бүлийн тэргүүн нэг хүүхдэд P25,000-н татварын хөнгөлөлт эдлэх боломжтой ба дээд тал нь 4 хүүхдэд ногдох татварын хөнгөлөлт эдэлнэ.

Бүгд найрамдах улсын хуульд (Republic Act 7322) эмэгтэй ажилчид төрөлт, үр хөндөлт, зулбалтаас хойш 60 хоногийн хугацаанд цалинтай амралт олгоно гэж заасан байдаг. Одоогоор Конгресс Сенатын 1305 тогтоолоор 120 хоног хүртэл сунгахаар хэлэлцэж эцсийн шатандаа явж байна. Мөн энэ хуулиар эрэгтэй ажилчдад 7 хоногийн хугацаатай эцгийн чөлөө олгодог ба шинэ тогтоолоор 30 хүртэл хоног сунгах төлөвлөгөөтэй байна.

Өрх толгойлсон эцэг эх: Энэ харилцааг Ганц бие эцэг эхийн хуулиар (The Solo Parents' Welfare Act RA 8972) тодорхойлдог. Энэ хуулиар амьжиргаа, зөвлөгөө өгөх үйлчилгээ, ажлын уян хатан цаг, ажлын байран дахь нэмэлт чөлөө олгох зэргийг зохицуулсан. Холбогдох байгууллагууд мөн хуулийн дагуу өрх толгойлсон эцэг эхчүүдэд хямд өртөгтэй орон сууц, эмнэлгийн тусламж, хүүхдэд нь сурах тэтгэлгийг олгох ёстой байдаг.

Холимог гэр бүл

Эцэг эх нь дахин гэрлэх үед холимог гэр бүлүүд бий болдог бөгөөд дагавар хүүхдээс үүдэн гардаг асуудалд хүүхдийн сэтгэл санааны болон зарим тохиолдолд бэлгийн хүчирхийлэл орно.

2016 оны НҮБ-с гаргасан тойм судалгаагаар гэр бүлийн холимог тогтолцоо, хойд эцэг эх гэрт байх нь бэлгийн хүчирхийлэлд өртөх эрсдлийг үүсгэдэг гэж мэдээлжээ. Филиппинд эмэгтэйчүүд, хүүхдийн эсрэг хүчирхийллийн эсрэг хуулиар (Anti-Violence Against Women and Children law) тэднийг хамгаалахыг зорьж байгаа боловч мэдээлэх явдал 1 хувьтай буюу хэт бага байгаа нь асуудал дагуулж байна.

Хамтран амьдрагчид

Хамтран амьдрагчид нь албан ёсоор гэрлээгүй байдаг ийм гэр бүлүүд нийгмийн халамж авах эрхтэй байдаг. Гэрлээгүй эхчүүд жирэмсний болон амаржсаны 60 хоногийн чөлөө авах боломжтой. Мөн хүүхдийн асрамжид ногдох хувь хүний орлогын албан татварыг P250000-р хөнгөлөх боломжтой. Гэвч гэрлэсэн хосууд

³⁵⁵<https://www.rappler.com/newsbreak/in-depth/modern-filipino-families-state-protection-welfare>

³⁵⁶ Песо-Филиппин улсын мөнгөн тэмдэгт, 50 песо ойролцоогоор 1 доллар

Гэр бүлийн тухай хуулийн дагуу дундын эд хөрөнгө эзэмших болон бусад эрхийг эдлэхэд бэрхшээлтэй.

Ижил хүйстэн хос

Төлөөлөгчдийн танхим саяхан бэлгийн чиг баримжаа, хүйсийн ялгаварлан гадуурхахыг хориглосон SOGIE тэгш эрхийн тухай хуулийг (SOGIE Equality - The Sexual Orientation and Gender Identity Expression) хэлэлцэж байна. Энэ нь ижил хүйстнүүдийн хувьд чухал үйл явдал болсон боловч тэдний гэр бүлийн харилцааны тухай заалт ороогүй болно. Тиймээс хүүхэдтэй болох ба хамтын эзэмшлийн эд хөрөнгийн асуудал шийдвэрлэхэд төвөгтэй хэвээр байна.

Хүүхдийн тэтгэлгийн асуудлыг төрөөс хэрхэн зохицуулдаг талаар

Филиппиний гэр бүлийн тухай хуулийн³⁵⁷ 94-р зүйлд гэр бүлийн хосын үүрэг хариуцлагыг заасан ба 94.8-д эцэг эх хоёр нь хууль ёсны хүүхдүүдийнхээ өмнө тэднийг мэргэжлийн сургууль болон дамжаа эсвэл өөрийгөө хөгжүүлэх бусад үйл ажиллагааг эхлүүлэх, төгсөхөд нь хамтдаа хөрөнгө оруулна гэж заасан байна.³⁵⁸ Харин 94.9-д гэрлэлтээс гадуур гарсан хүүхдэд тэтгэлэг үзүүлэхийг заасан байна.

Гэр бүл салсан тохиолдолд хүүхдийн гол асран хамгаалагчид дундын орон сууц болон хөрөнгийн ихэнх хувийг үлдээнэ гэж 102.6-д заасан. Хүүхэд долоон нас хүрээгүй бол эхийг гол асран хамгаалагчаар сонгох ба зөвхөн онцгой тохиолдолд л хүүхдийн ашиг сонирхлыг харгалзан шүүх өөрөөр шийдвэрлэнэ.

Гэрлэлт цуцлагдах үйл явцад тэдний дундын өмчөөс хүүхдэд тэтгэлэг олгоно. Өргөдөл гаргасан эцсийн шийдвэр гарсны дараа гэрлэгсдийн хоорондын харилцан дэмжлэг үзүүлэх үүрэг дуусгавар болно. Үүний дараа салалтад гэм буруутай тал нь нөгөө талдаа хүүхдийн тэтгэлгийг төлнө гэж 198-д заажээ.

Хүүхдэд дэмжлэг үзүүлэх үүрэг хүлээсэн этгээд дэмжлэг үзүүлэхээс татгалзах буюу өгөхгүй байх тохиолдолд гуравдагч этгээдээр дамжуулан дэмжлэг үзүүлэх үүрэгтэй этгээдээс нөхөн төлбөр авах эрхтэй. Энэ зүйл нь насанд хүрээгүй хүүхдийн эцэг, эх нь хүүхдэдээ тэтгэлэг өгөхөөс татгалзах буюу өгөхгүй байх тохиолдолд хамааралтай болно гэж 207-д заасан байна.

Гадаадын иргэн, харьяалалгүй хүнтэй гэр бүл болох харилцааны талаар

Филиппиний гэр бүлийн тухай хууль нь 4 бүлэг 257 зүйлтэй.³⁵⁹ Үүнд гадаадын иргэнтэй гэр бүл болох талаар 21, 26-р зүйлд доорх утгыг заасан байна.

Гэрлэгч талуудын аль нэг нь эсвэл хоёулаа гадаад улсын иргэн байх тохиолдолд гэрлэлтийн үнэмлэх авахаас өмнө тэдэнд холбогдох дипломат эсвэл консулын албан тушаалтнуудаас олгосон гэрлэх эрх зүйн чадварын гэрчилгээг ирүүлэх шаардлагатай. Харьяалалгүй хүмүүс эсвэл дүрвэгсэд дээр шаардагдах эрх зүйн чадварын гэрчилгээний оронд гэрлэх чадварыг харуулсан нөхцөл байдлыг харуулсан мэдэгдэл гаргана.

Хэрэв Филиппиний иргэн ба гадаадын иргэний гэрлэлтийг баталж, гэр бүл салсны дараа дахин гэрлэхээр болсон бол Филиппиний иргэнийг Филиппиний хуулиар дахин гэрлэх боломжтой болгоно.

³⁵⁷ <https://www.chanrobles.com/executiveorderno209.htm#.YAf6rcUzZWP>

³⁵⁸ https://www.chanrobles.com/executiveorderno209.htm#.YAf1_sUzZWO

³⁵⁹ <https://www.chanrobles.com/executiveorderno209.htm#.YAbObsUzZWN>

Харин 80-р зүйлд гадаадын иргэнээс гэр бүлээ цуцлах тохиолдолд гэрлэгсдийн эд хөрөнгийн харилцааг хэрхэн зохицуулахыг заасан байна. Үүнд гэрлэгсдийн хоорондын тохиролцоонд эсрэг заалтгүй бол гэрлэгсдийн эд хөрөнгийн харилцааг гэрлэсэн ба оршин суугаа газраас үл хамааран Филиппиний хуулиар зохицуулна. Үүнд дараах тохиолдлыг оролцуулахгүй.

Гэрлэгсэд хоёул гадаадын иргэн байх тохиолдолд Филиппинд байрлалгүй үл хөдлөх хөрөнгийн асуудлыг тухайн улсын хуулийн дагуу шийдвэрлэнэ.

БНСУ

Төрийн байгууллагын тогтолцоо, эрх зүйн зохицуулалт

Солонгос улсын хувьд гэр бүлтэй холбоотой харилцааг дараах хууль тогтоомжоор зохицуулж байна. Үүнд:

- Гэр бүлийн эрүүл зан үйлийг бий болгох, дэмжих тухай хууль (1999.02.08)
- Эрүүл гэр бүлийн суурь хууль (2001.04.09)
- Гэр бүлд ээлтэй нийгмийн орчныг бий болгохыг дэмжих тухай хууль (2001.12.14)
- Ганц бие эцэг, эхийн гэр бүлийг дэмжих тухай хууль (1989.04.01)
- Хүүхдийн мөнгөн тэтгэмжийн хэрэгжилтийг хангах, дэмжих тухай хууль (2014.03.24)
- Олон соёлт гэр бүлийг дэмжих тухай хууль (2008.03.21)
- Гэрлэлт зуучлалыг зохицуулах тухай хууль (2007.12.14)
- Хүүхэд харах үйлчилгээг дэмжих тухай хууль (2012.02.01)

Дээрх хууль тогтоомжийн хүрээнд гэр бүл, залуучууд, хүүхэдтэй холбоотой асуудлыг дараах төрийн байгууллагууд хариуцдаг.

- Жендэрийн тэгш байдал, гэр бүлийн яам
- Солонгосын эрүүл гэр бүлийг дэмжих газар
- Хүүхдийн мөнгөн тэтгэмжийн гүйцэтгэлийн хороо
- Олон соёлт гэр бүлийн бодлогын хороо

Хүүхдийн тэтгэлгийн асуудлыг төрөөс хэрхэн зохицуулдаг талаар

Хүүхдийн мөнгөн тэтгэмжийн хэрэгжилтийг хангах, дэмжих тухай хуулийн 4 дүгээр зүйлд төрөөс хүүхдийг өсгөн хүмүүжүүлэхэд эцэг, эхээс өгөх хүүхдийн тэтгэлгийн зардлын хэрэгжилтийг хангахад дэмжлэг үзүүлэх үүрэг бүхий байгууллага байгуулж ажиллуулахаар заасан. Энэ хүрээнд Жендэрийн тэгш байдал, гэр бүлийн яам нь хүүхдийн тэтгэлгийн гүйцэтгэлд хяналт тавих Хүүхдийн мөнгөн тэтгэмжийн гүйцэтгэлийн хороо (цаашид “хороо” гэх)-г байгуулна. Хороо нь дараах чиг үүргийг хэрэгжүүлнэ. Үүнд:

1. Хүүхдийн мөнгөн тэтгэмжийн хэрэгжилтийг хангах тогтолцоог бий болгох, сайжруулахтай холбоотой асуудлууд;
2. Хүүхдийн тэтгэлэг төлөх үүргээ биелүүлээгүй этгээдэд ногдуулах шийтгэлийн тухай асуудал;
3. Холбогдох захиргааны болон олон нийтийн байгууллагуудтай хамтран ажиллахтай холбоотой асуудал;

4. Хүүхдийн тэтгэлгийн удирдамж бэлтгэхтэй холбоотой асуудал;
5. Хүүхдийн тэтгэлгийн хэрэгжилтийг хангахтай холбоотой асуудлууд.

Хороо нь дарга, олон тооны бус 14 гишүүнээс бүрдэх бөгөөд дарга нь Жендэрийн тэгш байдал, гэр бүлийн яамны дэд сайд байна. Орон тооны бус гишүүдээр төрийн албаны ахлах зэрэгт хамаарах төрийн захиргааны албан тушаалын 1-3 дугаар түвшний албан хаагч, шүүхийн захиргааны сайдын томилсон шүүгч, өрх толгойлсон гэр бүлтэй холбоотой бодлогыг дэмжих, эсвэл хүүхдийн тэтгэлэг авахад дэмжлэг үзүүлэх талаар мэдлэг, дадлага туршлагатай хүмүүсээс сонгож даргын тушаалаар томилогдсон хүмүүс байна.

Насанд хүрээгүй хүүхдийг дэмжихтэй холбоотой ажлуудыг хэрэгжүүлэх зорилгоор Эрүүл гэр бүлийн тухай хуулийн дагуу Солонгосын эрүүл гэр бүлийг дэмжих газар ажиллана. Газар нь дараах чиг үүргийг гүйцэтгэнэ. Үүнд:

- Хүүхдийн тэтгэмжийн зардлын талаарх зөвлөгөө;
- Хүүхдийн мөнгө хүсэх, хэрэгжилтийг баталгаажуулах эрх зүйн туслалцаа үзүүлэх;
- Хүүхдийн тэтгэлгийн түр яаралтай тусламж үзүүлэх;
- Гэрээ, шүүхийн шийдвэрээр тогтоосон хүүхдийн тэтгэлгийн нэхэмжлэлийг цуглуулах, хүүхдийн тэтгэлгийг асран хамгаалагчид нь шилжүүлэхэд дэмжлэг үзүүлэх;
- Хүүхдийн тэтгэлэг төлөх үүргээ биелүүлээгүй тохиолдолд хүлээлгэх хариуцлага;
- Хүүхдийн тэтгэлгийг хэрэгжилтийг сайжруулах талаарх системийн судалгаа;
- Хүүхдийн тэтгэлгийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдсон боловсрол олгох;
- Хүүхдийн тэтгэлгийн өрийн гүйцэтгэлийг хангахад шаардлагатай бусад асуудал.

Ганц бие эцэг, эх нь хүүхдийн тэтгэлгийг хэрэгжүүлэх эрхийг баталгаажуулах, тухайлбал, хүүхдээ хүлээн зөвшөөрөх, хүүхдийн тэтгэлгийн нэхэмжлэл гаргахаар итгэмжлэгдсэн төлөөлөгчийн хүсэлт гаргуулахаар хууль зүйн дэмжлэг хүсэж өргөдөл гаргаж болно. Хэрэв хүүхдийн тэтгэлэг төлөгч нь тохиролцсон эсвэл шүүхийн шийдвэрээр хүүхдийн тэтгэлэг төлөгчөөс тэтгэмжээ аваагүй бол Газрын даргад өргөдөл гаргаж болно. Хэрэв Жендэрийн тэгш байдал, гэр бүлийн сайд шаардлагатай гэж үзвэл засаг захиргааны нэгжийн даргаас хүүхдийн тэтгэлэг төлөгчийн иргэний үнэмлэх, түүний баталгаажуулсан хуулбар хүсэх, авах, эсхүл Ерөнхийлөгчийн зарлигаар тогтоосон журмын дагуу хүүхдийн тэтгэлэг төлөгчийн ажлын байрны талаарх мэдээллийг эрх бүхий байгууллагаас хүсэж болно. Үндэслэл бүхий шалтгаан байхгүй бол энэхүү хүсэлтийг авсан холбогдох байгууллагын дарга уг шаардлагыг заавал биелүүлнэ.

Хүүхдийн тэтгэлэг төлөгч нь үүргээ биелүүлээгүй, хүүхдийн тэтгэлэг эрсдэлд орох эсвэл эрсдэлд орсон бол Хүүхдэд зориулсан **түр тэтгэлэг буюу яаралтай** тусламжийг Газрын даргаас хүсэж өргөдөл гаргаж болно. Өргөдөл хүлээн авсан газрын дарга холбогдох хууль тогтоомжид заасны дагуу шийдвэрлэх бөгөөд тэтгэмжийн хугацаа 6 сараас хэтрэхгүй байхаар тогтоох бөгөөд хүүхдийн сайн

сайхны төлөө 3 сараар сунгаж болно. Хүүхдийн тэтгэлэг хариуцагч нь хүүхдийн тэтгэлэг төлсөн тохиолдолд яаралтай тусламжийг нэн даруй цуцална. Харин газрын дарга нь яаралтай тусламжийн хүрээнд төлөгдсөн тэтгэмжийг тэтгэлэг хариуцагчаас нөхөн төлүүлэх буюу шаардах эрхийг эдэлнэ.

Жендэрийн тэгш байдал, гэр бүлийн яамны сайд хүүхдийн тэтгэлэг төлөх чадварыг баталгаажуулах, шалгах зорилгоор шаардлагатай бичиг баримт, орлого, эд хөрөнгө, татвар, даатгал, иргэний харьяалал гэх мэт мэдээлэл өгөхийг холбогдох байгууллагаас хүсэх, мөрдөн шалгах ажиллагаа явуулах үүрэг бүхий ажилтныг томилж ажиллуулна.

Хэрэв хүүхдийн тэтгэлэг хариуцагч тэтгэлэг төлөх **үүргээ биелүүлээгүй** бол дараах арга хэмжээг авна. Үүнд:

- Мөнгөн төлбөрийг аргын хүрээнд яамны сайд нь хүүхдийн тэтгэлгийн төлөгдөөгүй хэмжээг хураан авсан татварын буцаан олголтын дүнгээс суутгуулж хүүхдийн тэтгэлэг олгогчийн дансанд шилжүүлнэ.
- Төлбөрийн бус аргын хүрээнд зээлийн мэдээллийг төвлөрүүлэх газар эсхүл Ерөнхийлөгчийн зарлигаар тогтоосон бусад этгээдэд хүүхдийн тэтгэлгийн өр төлбөрийн талаарх мэдээллийг өгч болно. Өөрөөр хэлбэл Хүүхдийн тэтгэлэг хариуцагч нь хүүхдийн мөнгөө төлөхгүй бол хугацаа хэтэрсэн мэдээллийг зээлийн мэдээллийн компаниудад өгч болно. Энэ талаар тэтгэлэг хариуцагчид урьдчилан мэдэгдэх ёстой.

Гадаадын иргэн, харьяалалгүй хүнтэй гэр бүл болох харилцааны талаар

Солонгос улсын хувьд гадаадын иргэнтэй гэр бүл болох явдал түгээмэл байдаг. Гадаадын иргэнтэй гэр бүл болсон хүмүүсийг дэмжих хүрээнд олон соёлт гэр бүлийг дэмжих тухай хуулийг 2011 онд баталсан. Энэ хуульд зааснаар олон соёлт гэр бүл гэж:

- Цагаач иргэдээс бүрдсэн гэр бүл ба Харьяатын тухай хуулийн дагуу Солонгос улсын иргэншилтэй болсон хүн
- Харьяатын тухай хуульд заасны дагуу Солонгос иргэншилтэй болсон хүн болон Солонгос иргэншилтэй болсон хүмүүсээс бүрдсэн гэр бүлийг хэлнэ.

Тус улсад олон соёлт гэр бүлийн тоо нэмэгдэж байгаа тул төрөөс тэдэнд чиглэсэн арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэх чиг үүргийг Жендэрийн тэгш байдал, гэр бүлийн яам хариуцан зохион байгуулдаг. Энэ хүрээнд тус яамны сайд олон соёлт гэр бүлийг дэмжих бодлогын үндсэн төлөвлөгөөг таван жил тутам батлах ёстой. Яам холбогдох захиргааны байгууллагууд болон **Олон соёлт гэр бүлийн бодлогын** хороотой хэлэлцэн эцэслэн боловсруулж Үндэсний Ассамблейн холбогдох байнгын хороонд тайлагнана.

Олон соёлт гэр бүлийн амьдралын чанарыг сайжруулах, тэдэнтэй холбоотой асуудлыг хэлэлцэх, зохицуулах чиг үүрэг бүхий Олон соёлт гэр бүлийн бодлогын хороо ажиллах бөгөөд Ерөнхий сайдын харьяанд ажиллана. Хороо нь дарга, 20 гишүүнээс бүрдэх бөгөөд дарга нь Ерөнхий сайд байна. Хороо нь дараах чиг үүргийг хэрэгжүүлнэ. Үүнд:

- Олон соёлт гэр бүлийг дэмжих бодлогын үндсэн төлөвлөгөөг батлуулах, сурталчлахтай холбоотой асуудал;
- Төлөвлөгөөний хэрэгжилтийг шалгах, үнэлэхтэй холбоотой асуудал;
- Олон соёлт гэр бүлтэй холбоотой судалгаа, дүн шинжилгээ хийх асуудал;
- Олон соёлт гэр бүлийг дэмжихтэй холбоотой хэрэгжүүлж буй төслүүдийн уялдаа холбоо, хамтын ажиллагаатай холбоотой асуудал;
- Олон соёлт гэр бүлтэй холбоотой бусад орнуудын хамтын ажиллагаатай холбоотой асуудал;
- Олон соёлт гэр бүлийн нийгмийн интеграцчилал гэх мэт.

Жендэрийн тэгш байдал, гэр бүлийн яам олон соёлт гэр бүлийн өнөөгийн байдал, нөхцөл байдлыг тогтоох, бодлого боловсруулахад ашиглах зорилгоор олон соёлт гэр бүлийн судалгааг гурван жил тутамд нэг удаа хийнэ. Орон нутгийн засаг захиргааны бүх шатны байгууллага нь Солонгост амьдрахад нь шаардлагатай анхан шатны мэдээлэл өгөх, нийгэмд дасан зохицоход туслах, ажил мэргэжлээр хангах ажлыг зохион байгуулна. Мөн Солонгос хэлний боловсрол эзэмшихэд шаардлагатай дэмжлэгийг үзүүлэх ёстой. Олон соёлт гэр бүлийг дэмжих хүрээнд хорооноос шаардлагатай бүх төрлийн мэдээллийг олж авах, гадаадын иргэдэд зориулсан үйлчилгээний талаарх мэдээллийг олон хэл дээр ашиглах боломжтой цахим хуудсыг ажиллуулдаг.

Мөн олон соёлт гэр бүлийг дэмжих төв байдаг бөгөөд олон соёлт гэр бүлийг тус улсад тогтвор суурьшилтай, аз жаргалтай амьдрахад туслах цогц үйлчилгээг үнэ төлбөргүй үзүүлдэг. Одоогийн байдлаар мянга гаруй ийм төв үйлчилгээ үзүүлж байна. Эдгээр дэмжлэгийн төвүүд нь засаг захиргааны нэгжийн удирдлагын хүрээнд үйл ажиллагаа явуулах бөгөөд дараах чиг үүргийг хэрэгжүүлнэ. Үүнд:

- Олон соёлт гэр бүлд боловсрол, зөвлөгөө өгөх зэрэг дэмжлэг үзүүлэх төсөл хэрэгжүүлэх;
- Гэрлэлтийн цагаачдад зориулсан Солонгос хэлний боловсрол олгох. Энэ нь Солонгос хүнтэй гэр бүл болсон гадаадын иргэдийг ойлгоно.
- Олон соёлт гэр бүлийг дэмжих үйлчилгээг сурталчлах, мэдээлэл өгөх;
- Олон соёлт гэр бүлийг дэмжихтэй холбоотой байгууллага болон үйлчилгээний уялдаа холбоог хангах;
- Ажлын байраар хангах, ажилд зуучлах;
- Олон соёлт гэр бүлд зориулсан орчуулга, түүнийг дэмжих;
- Хүчирхийллээс урьдчилан сэргийлэх, хохирогчид дэмжлэг үзүүлэх;
- Олон соёлт гэр бүлийг дэмжихэд шаардлагатай бусад асуудал.

АВСТРАЛИ УЛС

Төрийн байгууллагын тогтолцоо, эрх зүйн зохицуулалт

Австрали улс нь гэр бүлийн эрх зүйн зохицуулалтын хувьд арвин туршлагатай улс юм. Гэр бүлийн тухай хууль нь анх 1975 онд батлагдсан бөгөөд өнөөг хүртэл хүчин төгөлдөр үйлчилж байна. Тус улсад гэр бүлтэй холбоотой харилцааг дараах хууль тогтоомжоор зохицуулж байна.

- Гэрийн бүлийн тухай хууль (1975.06.12) Family law act
- Гэр бүлийн тухай хуулийн дүрэм журам 1984 он Family law rule
- Хүүхдийн дэмжлэг (бүртгүүлэх, бүрдүүлэх)-ийн тухай хууль (1988 он) Child support (registration and collection) act
- Хүүхдийн дэмжлэг (үнэлгээ)-ийн тухай хууль (1989 он) Child support (Assessment) act
- Гэр бүлийн тухай хуулийн дүрэм журам-хүүхэд хамгааллын конвенц (2003 он)
- Гэр бүлийн тухай хуулийн дүрэм журам-хүүхэд хулгайлах конвенц (1986 он)

1975 онд батлагдсан Гэр бүлийн хууль нь хүүхэд хүмүүжүүлэхэд эцэг, эх адил тэнцүү хариуцлага хүлээхийг үүрэг болгож, хүүхдийн эрхийг хангахад чиглэсэн хууль юм. Засгийн газрын Нийгмийн үйлчилгээний яам нь гэр бүл, хүүхэд залуучуудын асуудлыг хариуцдаг. Мөн дараах байгууллагууд гэр бүлийн асуудлаар ажил, үйлчилгээг үзүүлдэг.

- Гэр бүлийн шүүх
- Хүүхдийн тусламжийн агентлаг (Child Support Agency)
- Гэр бүлийн харилцааны төв

Хүүхдийн тэтгэлгийн асуудлыг төрөөс хэрхэн зохицуулдаг талаар

Австрали улсын гэр бүлийн хуульд эцэг, эх хоёулаа хүүхдийнхээ өмнө хүлээх үүрэг, хариуцлагыг голчлон анхаардаг бөгөөд гэр бүл цуцлахад шүүх шийдвэр гаргахдаа хүүхдийн эрхийг хамгийн чухал гэж үздэг бөгөөд эцэг, эхийн хүүхдээ хүмүүжүүлэх төлөвлөгөө гаргахдаа энэхүү зарчмыг баримтлахыг шаарддаг. Өөрөөр хэлбэл шүүхээс гэр бүл цуцлахад хүүхэд хэний асрамжид үлдэхээс үл хамаарч эцэг, эх хоёр адил тэнцүү үүрэг, хариуцлага хүлээдэг бөгөөд эцэг, эхийн гаргасан төлөвлөгөөнд үндэслэн хүүхэд өсгөн хүмүүжүүлэх асуудлыг шийдвэрлэх бөгөөд үүнийг хүүхдийн тэтгэлгийн гэрээ гэж нэрлэдэг.

Хүүхдийн тэтгэмжийг Хүүхдийн дэмжлэг (бүртгүүлэх, бүрдүүлэх)-ийн тухай хууль, Хүүхдийн дэмжлэг (үнэлгээ)-ийн тухай хуулиудаар зохицуулдаг. Энэ хоёр хуулийн хүрээнд олгож буй санхүүгийн дэмжлэгийг хүүхдийн тэтгэлэг гэж нэрлэдэг. Хуулийн хүрээнд **Хүүхдийн тусламжийн агентлаг** (Child Support Agency) ажилладаг. Хүүхдийн тэтгэлэгтэй холбоотой асуудлыг тус агентлаг хариуцдаг.

Хүүхдийн дэмжлэг (үнэлгээ)-ийн тухай хуулиар эцэг, эх хүүхэдтэйгээ хамт амьдардагас үл хамаарч санхүүгийн дэмжлэг үзүүлэх ёстой бөгөөд эцэг, эхчүүдэд хүүхэддээ санхүүгийн дэмжлэг үзүүлэх талаар хувийн зохицуулалт хийхийг зөвшөөрсөн байдаг. Мөн хүүхдийн тэтгэлгийг хүүхдийн онцлогийг

тодорхойлж тогтоохоор зохицуулсан байдаг бөгөөд хүүхдийн тэтгэлгийн хэмжээг тогтоохтой холбоотой нарийвчилсан зохицуулалтыг тусгасан байна. Хэрэв хүүхдийн тэтгэлгийн хэмжээг тогтоохдоо эцэг, эхийн орлогын буруу тогтоосон, нуун дарагдуулсан бол торгуулийн арга хэмжээ ногдуулна.

Салж буй болон салсан гэр бүлд хүүхэд дэмжих хөтөлбөрийн талаар тайлбарлах, туслах, хүүхдийн тэтгэмжийн үүргийн талаарх асуудлыг эцэг, эхтэй зөвлөлдөх үүрэг бүхий гэр бүлийн харилцааны төв ажилладаг. Тус төв хүүхэд асрах зардал, сургуулийн ирээдүйн төлөвлөгөө зэргийг мөн ярилцах төлөвлөхийг зөвлөдөг.

Эцэг, эхчүүд хүүхдийн тэтгэлгийн гэрээг аль болох уян хатан байх шаардлагатай боловч хүүхдээ урт хугацаанд санхүүгийн үр дагавар авчирсан гэрээг чөлөөтэй, шударгаар хийж, хэрэгжилтийг баталгаатай хангах ёстой бөгөөд анх тохиролцсон гэрээний үүргээ биелүүлэх боломжгүй болсон тохиолдолд харилцан тохиролцож гэрээндээ өөрчлөлт оруулах боломжтой байдаг.

Гадаадын иргэн, харьяалалгүй хүнтэй гэр бүл болох харилцааны талаар

Австрали улс гэрлэлтийн асуудлыг Гэрлэлтийн тухай хуулиар зохицуулдаг. Тус хуулиар гадаадын иргэнтэй гэр бүл болох асуудлыг тусгайлан зохицуулсан зохицуулалт байхгүй байна.

ОХУ

Төрийн байгууллагын тогтолцоо, эрх зүйн зохицуулалт

Оросын холбооны улсад гэр бүлийн тухай хууль нь анх 1995 онд батлагдсан бөгөөд өнөөг хүртэл хүчин төгөлдөр үйлчилж байгаа бөгөөд хамгийн сүүлд 2020 оны 2 дугаар сарын 06-ны өдөр нэмэлт, өөрчлөлт оруулсан байна. Тус хууль нь 22 бүлэг 170 зүйл, заалттай байна. Энэ хуулийн V хэсэг, 17 дугаар бүлэг буюу 106-120 дугаар зүйл, заалтад хүүхдийн тэтгэлгийн талаар “Алимент” төлөх үүрэг, тооцох аргачлал, шүүхийн ажиллагааны талаар зааж өгсөн бол гадаадын иргэн, харьяалалгүй хүнтэй гэр бүл болох асуудлыг VII хэсэг, 156-170 дугаар зүйл, заалтад оруулж өгсөн байна.

ОХУ-д гэр бүлийн асуудлыг төрөөс дараах байгууллагууд өөрсдийн чиг үүргийн хүрээнд хамран ажилладаг. Үүнд:³⁶⁰

- Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын яам
- Насанд хүрээгүй хүмүүст зориулсан комисс
- Асран хамгаалах, харгалзан дэмжих байгууллага
- Өнчин, хүүхдэд зориулсан улсын төвүүд
- Иргэний бүртгэлийн байгууллага
- Гэр бүлийн шүүх
- Прокурор

Хүүхдийн тэтгэлгийн асуудлыг төрөөс хэрхэн зохицуулдаг талаар

Алимент олгох журам. Хүүхдийн тусламж - хүүхдийн тэтгэмжийн төлбөрийн хууль эрх зүйн нарийн зохицуулалт. Тэтгэмжийг нөхөн төлүүлэх шүүхийн журам

Гэр бүл цуцалсны дараа хүүхдийн тэтгэлэг тогтоолгох үндэслэлийг Гэр бүлийн тухай хуулийн тавдугаар хэсэгт заасан болно. ОХУ-ын хууль тогтоомжид эцэг эхчүүд насанд хүрээгүй хүүхдээ тэтгэн дэмжих үүрэг хүлээдэг.

³⁶⁰ <http://government.ru/en/departments/237/events/>

Гэр бүл салсны дараа: Хэрэв салсан эхнэр нөхөр нь гэрээний дагуу алимент тогтоохоор шийдсэн бол нотариатын ажилтантай холбоо барих шаардлагатай. Нотариат гэрчлэх бөгөөд үүний дараа нотариатаар гэрчлэгдсэн гэрээнд заасан хэмжээ, нөхцөлөөр алимент төлнө. Нотариатаар гэрчлүүлээгүйгээр гүйлгээг хүчин төгөлдөр бус гэж үзнэ.

Тэтгэмжийг аль хэдийн төлсөн боловч нөгөө талуудын буруугаас хэлцэл хийгдээгүй бол бодит төлбөрийг нотлох боломжтой бөгөөд гүйлгээг нотариатаар гэрчлэлгүйгээр хүчин төгөлдөр гэж хүлээн зөвшөөрөх боломжтой.

Төлбөр нь хуульд заасан хэмжээнээс бага байж болохгүй. Нэг хүүхдийн хувьд төлбөрийн доод хэмжээ нь төлөгчийн нийт орлогын 1/4, хоёрын 2/3, гурван ба түүнээс дээш хүүхдийн орлогын 2/3 байх ёстой. Гэрээнд тэтгэмжийн төлбөрийг тодорхой хэмжээний мөнгө эсвэл төлбөр төлөгчийн орлогын хэдэн хувиар тогтоож болно.

Талууд сайн дурын үндсэн дээр тохиролцож чадахгүй бол оршин суугаа газар буюу талуудын аль нэгнийх нь харьяа шүүхэд өргөдөл гаргах шаардлагатай.

Шүүхийн шийдвэр гарсны дараа: Шийдвэр гаргахад нэхэмжлэгч нь гүйцэтгэх ажиллагааны тухай хуудас гаргаж өгөх ёстой бөгөөд үүний үндсэн дээр хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаа эхэлдэг. Гүйцэтгэх хуудас эсвэл шүүхийн шийдвэрийн дагуу тухайн бүс нутгийн шүүхийн шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх алба холбоо тэтгэлэг өгөгчтэй холбоо тогтоодог. Бүх алхмуудыг хийсний дараа алиментийн мэдээлэл нь тэтгэмж төлөгчдийн ажиллаж байсан газарт шилждэг. Тэтгэлэг төлөгчийн ажлын газрын нягтлан бодох бүртгэлийн хэлтэс цалингаас нь сар бүр хасалт хийдэг байна.

Гадаадын иргэн, харьяалалгүй хүнтэй гэр бүл болох харилцааны талаар

ОХУ-ын гэр бүлийн тухай хууль нь 22 бүлэг 170 зүйл, заалттай. Үүнд гадаадын иргэнтэй гэр бүл болох талаар VII хэсэгт, 156-167-р зүйлд доорх утгыг заасан байна.

- ОХУ-ын нутаг дэвсгэр болон ОХУ-ын нутаг дэвсгэрээс гадуур байгуулсан гэрлэлтийн хүчин төгөлдөр болон хүчин төгөлдөр бус байдлын талаар
- Гэрлэлт цуцлах талаар
- Гэрлэгсдийн хувийн болон эд хөрөнгийн эрх, үүргийн талаар
- Эцэг болон эх тогтоох талаар
- Эцэг, эх, хүүхдийн эрх, үүрэг
- Насанд хүрсэн хүүхдүүд гэр бүлийн бусад гишүүдийн тэжээн тэтгэх үүргийн талаар
- Үрчлэлтийн талаар
- Гадаадын гэр бүлийн эрх зүйн хэм хэмжээг тогтоох талаар
- Гадаадын гэр бүлийн эрх зүйн хэм хэмжээг хэрэглэх, хязгаарлах талаар

АШИГЛАСАН МАТЕРИАЛ

- Гэр бүлийн тухай хууль
- Гэр бүлийн тухай /Шинэчилсэн найруулга/
- Монгол Улсын шүүхийн тухай хууль
- Зөрчлийн хууль
- Гэр бүлийн эрх зүйн зарим асуудал. Батбаатар А. 2017 он
- Монголын гэр бүлийн асуудал, хэрэгцээ, үйлчилгээний хувилбар: судалгаа, тайлан 2018 он
- Монгол гэр бүлийн харилцааны өнөөгийн байдал. 2010 он, судалгаа, тайлан
- Монгол гэр бүлийн бүтэц хэв маяг, харилцааны онцлог тулгамдаж буй асуудал <file:///C:/Users/irmuu/Downloads/866-Article%20Text-2792-1-10-20170809.pdf>
- Монголын гэр бүлийн харилцааны хэв шинж, өөрчлөлт <http://www.rilsp.gov.mn/upload/2018/sudalgaa//2019%20-%20Mongoliin%20ger%20buliin%20hariltsaanii%20hev%20shinj,%20uurchlult.pdf>
- Монгол дахь гэрлэгсдийн боловсролын ижил төстэй байдал <http://dep.num.edu.mn/econ/wp-content/uploads/2020/03/24-3.pdf>
- Монгол Улс дахь гэр бүл төлөвлөлтийн чанарын судалгаа https://mongolia.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/UNFPA_FP_gerbultulublultiinchanariinsudalgaa_final_MON.pdf
- Гэр бүл, хүүхэд, залуучуудын асуудлаар хийгдсэн судалгааны нэгдсэн лавлагаа <http://www.fcy.gov.mn/>
- Гэр бүлийн харилцаанд жендэрийн тэгш байдлыг хангах нь http://portal.merit.mn/dataset/833c45f9-d7a1-4ff8-92c9-2845c233a3a0/resource/6b8ddaaf-5761-4da7-87bc-92d035c33f35/download/day-2_-_tuv.pdf
- Монгол гэр бүлийн харилцааны хэв шинэ, өөрчлөлт судалгаа. 2019 он, Хөдөлмөр нийгмийн хамгааллын яам.
- Б.Оюун-Эрдэнэ., Эмэгтэйчүүдийн хөгжил үндэсний чуулганд зориулсан илтгэл. ГЭРБҮЛ | гэр бүлийн зөвлөгөө, сургалт, Гэр бүлийн үүрэг, Гэр бүлийн харилцаа (gerbul.mn)
- Жендэрт суурилсан хүчирхийллийн судалгаа, 2017 он, ҮСХ
- Монгол дахь гэрлэгсдийн боловсролын ижил төстэй байдал, 2014 он. Б.Наранчимэг
- “Монгол гэр бүлийн харилцааны өнөөгийн байдал” суурь судалгааны тойм. 2010 он, Б.Оюун-Эрдэнэ, Гэр бүлийн судалгаа боловсролын хүрээлэн. ГЭРБҮЛ | гэр бүлийн зөвлөгөө, сургалт, Гэр бүлийн үүрэг, Гэр бүлийн харилцаа (gerbul.mn)
- Ostner, I., & Schmitt, C. (2008). Family Policies in the context of Family Change. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften.
- Хүүхэд асран хамгаалах эцэг, эхийн хариуцлагын тухай Монгол Улсын болон гадаадын зарим орны эрх зүйн зохицуулалт, туршлага СТ-15/214
- Залуу гэр бүлийг дэмжих төрийн бодлогын талаар бусад орны зохицуулалт, эрх зүйн орчны асуудал СТ-13/225
- The National Archives <http://webarchive.nationalarchives.gov.uk>

- Children Act 1989, <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1989/41/content>
- Parental rights and responsibilities- <https://www.gov.uk/parental-rights-responsibilities/what-is-parental-responsibility>
- <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1996/27/data.pdf>
- England and Wales: Family Laws and Regulations 2021 <https://iclg.com/practice-areas/family-laws-and-regulations/england-and-wales>
- <https://www.cmoptions.org/en/calculator/>
- Marriage with Foreigners Act 1906 <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/Edw7/6/40?view=plain>
- Modern Filipino families: How does the state protect them
- <https://www.rappler.com/newsbreak/in-depth/modern-filipino-families-state-protection-welfare>
- The Family Code of the Philippines <https://www.chanrobles.com/executiveorderno209.htm#.YAbObsUzZWN>
- Эстони Улсын Үндсэн хууль
- <https://www.president.ee/en/republic-of-estonia/the-constitution/>
- Гэр бүлийн тухай хууль <https://www.ilo.org/dyn/natlex/docs/ELECTRONIC/84956/94847/F753334858/EST84956.pdf>
- Хүүхэд хамгааллын тухай хууль